

DE TEMPEL

TIJDSCHRIFT GEWIJD AAN VRIJ RELIGIEUSE STROOMINGEN

VRIJZINNIGE GODSDIENST, OOSTERSCHE- EN WESTERSCHE RELIGIE, OCCULTISME, VRIJMETSELARIJ, SPIRITISME, THEOSOPHIE, ASTROLOGIE, KABBALA, ANTHROPOSOPHIE, ROZEKRUISERS-COSMOLOGIE, MYSTIEK, PSYCHICAL RESEARCH, WETENSCHAP, ARCHITECTUUR, KUNST, RELIGIE EN WIJSBEGEERTE

VASTE MEDEWERKERS:

ADAMEVA DI PARADISA, H. BAKELS, LENA C. DE BEER, Dr. G. A. v. d. BERG VAN EYSINGA, Ir. J. A. BLOK, Ds. A. J. P. BOEKE, HENRI BOREL, Mr. F. BUIJS, H. G. CANNegiETER, Dr. J. P. CANNegiETER, Ds. L. S. P. v. d. CHYS, H. N. DE FREMERY, H. J. VAN GINKEL, E. GROEN-LEVV, HERMAN HANA, A. R. DE JONG, Dr. K. H. E. DE JONG, Ds. A. E. F. JUNOD, Dr. G. KALFF Jr., C. A. g. LIBRA, Dr. ANNIE MANKES-ZERNICKE, K. H. NOEST Jr., FELIX ORTT, PROF. WILLEM VAN DER PLUIM, WIJBRAND G. REDDINGIUS, G. A. DE RIDDER, Prof. Dr. K. H. ROESSINGH, W. A. L. ROS-VRIJMAN, Arch. G. J. RUTGERS, N. W. SCHUURMANS, C. SPAAN, Prof. Dr. J. VALCKENIER SURINGAR, W. H. C. TENHAEFF, THUNG TJENG HIANG, O. TOP Jr., VI. UNITA, G. v. VEEN, MARCEL v. d. VELDE, JOSÉ VIGEVENO, Kapt. A. DE VRIES, A. P. v. d. WATER, Ds. A. D. WEMPE, Drs. G. WESTMIJSE, A. J. J. DE WINTER, Ds. H. G. v. WIJNGAARDEN.

VERSCHIJNT DEN 1sten EN 15den VAN ELKE MAAND
BUREAU VOOR REDACTIE EN ADMINISTRATIE:
VALERIUSPLEIN 20 :: TELEFOON 29747
AMSTERDAM POSTREKENING No. 94130

UITGEEFSTER DE VRIJ RELIGIEUSE TEMPEL
MAATSCHAPPIJ TOT
BEVORDERING VAN VRIJ RELIGIEUSE BELANGEN

ABONNEMENTSPRIJS:

BINNENLAND.	
PER JAAR	F 7.50
PER KWARTAAL	" 1.90
LOSSE NUMMERS	" 0.35
NED. OOST-INDIË:	
PER JAAR	" 10.-
BUITENLAND.	
PER JAAR	" 12.50

BIJ VOORUITBETALING TE VOLDOEN.

ADVERTENTIËN:

PER GEWONE REGEL	F 0.40
OMSLAG EN TEGENOVER DEN TEKST PER REGEL	F 0.50

VOOR CONTRACTEN BELANGRIJKE KORTING.

ZONDAGMORGEN.

Over wijde heide, klinkt een klokgeklank
Wolken, goudbelicht heur wollig wolkenblank,
Drijven statig in gelijkmatige vlucht
Door de sprankelende blauwe zomerlucht.

Klokken klinken uit nog even mee....
Nu zet 't orgel in, een zang van vrêe.
A die rusten kwamen, zoekend, weifelend, klein,
Tracht het op te voeren, naar een hooger Zijn.

Dàn is 't stil. In 't kerkje, hangt gewijde sfeer,
'n Sfeer van diepe aandacht voor de ééne leer
Die, in hoeveel vormen ook in beeld gebracht,
Leiden zal tot Liefde, „Eenheid's" grootste macht!

C. M. B. B.

HET OOSTEN ROOMSCH?

DOOR
HENRI BOREL.

IN een onlangs verschenen bundelboek „De Stad op den Berg, Rome door Roomschen” (Baarn, Hollandia-drukkerij), staat een hoogst belangrijk artikel van Ir. L. J. M. Feber, getiteld Wereldkerk en Missie, waar ik het gaarne eens over hebben wil. Ik vind het ook dáárom zoo belangrijk, omdat men gerust mag aannemen, dat een gehoorzaam Katholiek, Tweede Kamer afgevaardigde, als Ir. Feber geen dingen zal schrijven, die de goedkeuring niet zouden hebben der hoogste kerkelijke autoriteiten.

Het groote gewicht van dit artikel ligt dáárin, dat de auteur er in aanneemt, en eigenlijk zelfs waarschijnlijk acht: den totalen ondergang van het Westen en de zoogenaamde Westersche beschaving. Vóór hem is deze ondergang reeds door meerderen voorspeld. Lang vóór ik het beruchte „Der Untergang des Abendlandes” had gelezen, heb ik er reeds meermalen op gewezen, al jaren geleden.

De heer Feber schrijft: „De overtuiging begint zich te vestigen, dat het om het voortbestaan van het Westen gaat; indien niet tijdig gekeerd, zal de tegenwoordige crisis naar een volslagen ondergang voeren. Tegelijk moet het oude West-Europa tot zijn radeloozen schrik zijn onvermogen tot regeneratie door eigen kracht erkennen”.

Hij erkent echter ook openlijk: „Te bar is de werkelijkheid om nog te kunnen volharden in den waan, een wezenlijke kultuur te bezitten, voor een periode van ongeëvenaarden vooruitgang gehouden, blijkt de negentiende eeuw de inleiding tot een catastrofe te zijn geweest”.

De heer Feber „en bon catholique” wijt dien ondergang aan het feit, dat de Westelijke menscheit zich heeft afgekeerd van de Katholieke Kerk, en verzekert dat die Kerk den sleutel bezit tot een gelukkiger wereld. Ik wil hier niet eens wijzen op de onbetwistbare feiten der Historie, zooals van de gruwzame vervolging van Giordano Bruno, Galileï en andere groote, goddelijke geesten, ik wil ook niet eens zoo hatelijk zijn de mogelijkheid aan te nemen, dat een man als Einstein op den brandstapel geboet zou hebben voor zijne ontdekkingen, als die Kerk onbepert heerscheres

ware gebleven, ik wil enkel constateeren, dat de Katholieke Kerk, evenmin als een andere, in staat is geweest, de ontzettende ontarding en den duizelenden gang naar den ondergang van het oude Europa tegen te houden. Onder de handelsmagnaten en wereldpolitiek-beheerschende staatslieden, die thans dien ondergang door hun fatale drijven bespoedigen, *zijn een zeer groot aantal Katholieken!* Dit weet de heer Feber even goed als ik.

Wat zegt nu de heer Feber? Let wel, hier ligt de kern van zijn beschouwingen: „Voor wie in deze katholieke opvatting der historie bewust is ingeleefd, heeft de ontreding van het Westen, zelfs in haar samentreffen met het even bewonderenswaardig als dreigende herrijzen van het Oosten, niets ontstellends; een mogelijke rolsverwisseling in het groote wereldspel brengt hem niet van de wijs zijner levensopvatting”.

En verder: „Wanneer volgens dat (goddelijke H. B.) plan aan het Oosten de taak mocht zijn toegedacht om in de naaste toekomst de hoogste, waarlijk wezenlijke kultuur der menscheit te dragen, dan zal de katholieke vol vertrouwen in Gods bestel de verschijning der Aziatische volkeren op het wereldtooneel begroeten. Hij zal het een geluk voor de menscheit achten, wanneer zij de taak mochten aanvaarden, waarvan het Westen zich moedwillig afwendde; hij weet zich neer te leggen bij de gedachte, dat het uur voor het Oosten geslagen zal zijn, wanneer het Westen inderdaad tot de leiding van het menscheit onbekwaam mocht blijken”.

En nu ten slotte nog dit, om met de citaten te eindigen:

„In het licht der waarheid, dat alleen in God de rust te vinden is, is voor de katholieke appreciatie de rust van den on-christelijken Oosterling nader aan het leven naar den evangelischen geest toe, dan de onrust, waarin de verheidenschte Westerling, door den prikkel van velerlei begeerlijkheid gedreven, zich ten gronde richt”.

Ik wil hier maar niet vragen: hoeveel Katholieken zijn er onder die „verheidenschte Westerlingen”, hoeveel Katholieken, die geregeld aan de communie deel nemen, en biechten, en absolutie

krijgen? (De heer Feber weet wel: een overwegend groot aantal). Ik wil er alleen maar op wijzen, hoe de tijden veranderd zijn. Nog niet zoo heel lang geleden zond het Westen Christelijke zendelingen om aan het barbaarsche, heidensche Oosten godsdienst en „beschaving“ (!) te brengen, thans, in 1923, spreekt een Katholiek afgevaardigde al van den „verheidenschten Westering“ en van Oostersche volkeren, die aan het Westen de „waarlijk wezenlijke kultuur der menschheid“ zullen brengen! Ronduit erkent hij ook in zijn artikel „de momenteele meerwaardigheid van het Oosten boven het verheidenschte Westen in geestelijke beschaving“!

Ik ben het „on ne peut plus“ met hem eens en heb een en ander reeds lang vóór hem geschreven. Het feit, dat hij een vooraanstaand Katholiek is, maakt dat deze woorden uit zijn mond een grotere beteekenis krijgen voor het algemeene publiek.

De heer Feber gaat echter op een gegeven moment een geheel anderen weg uit dan ik indertijd. Hij neemt de mogelijkheid, zoo niet reeds de waarschijnlijkheid aan, dat de Oostersche volken, die het Westen zullen komen beschaven, allen „bons catholiques“ zullen worden, en zich onder de leiding, ja, hij is niet bang om eerlijk het woord te noemen: onder de „wereld-heerschappij“ der Katholieke Kerk zullen stellen. „De kerk is imperialistisch“ erkent hij ronduit.

Hij constateert met spijt, dat het echter voorshands slecht geschapen staat met de bekeering van het Oosten; ja, dat er op 't oogenblik meer Oostersche zielen verloren gaan aan „Westersche verwildering“ dan er gewonnen worden door het Christendom en zijn tucht. Hij gooit de schuld hiervan op het economisch imperialisme met het staatkundige als voorhoede en dekking, en beweert, dat het Christendom er geen schuld aan heeft. Als hij eens de moeite wil nemen, mijn indertijd (1900) bij L. J. Veen verschenen brochure „De Chineesche Kwestie“ te lezen, en mijn in 1912 bij de „Hollandia“ verschenen Contra in de Pro en Contra brochure over „De Christelijke Zending in het Oosten“, zal hij misschien, eerlijk als hij is, erkennen, dat de (Protestantsche) zendelingen in het Oosten er eveneens schuld aan hebben en niet weinig ook.

Feber erkent zelfs, „dat waar het moderne Europeanendom den voet heeft gezet, de oude hooge (Oostersche H. B.) kultuur als regel geschokt is in haar grondvesten“.

Maar, hooggeachte heer Feber, nogmaals: weet

U wel hoeveel Katholieken (als voren) er onder die „moderne Europeanen“ waren? En dan erkent gij nog wel „Dit Westersche bekeeringswerk dreigt het Oosten tot een vloek te worden“! Om onmiddellijk daarna te verzekeren, dat het mede tot de missionaire roeping van het Katholicisme behcort, het Oosten weder op te bouwen op den grondslag van het Christendom!

Alzoo, als ik het betoog van Ir. Feber goed gevolgd heb: eerst moet de Katholieke missie aan de Oostersche volken goed maken „wat het ontkerstend Europeëdom aan hen kultureel misdreven heeft“ (deze woorden zijn van hem zelf), en als die Oostersche volken dan „bons catholiques“ zijn geworden, komen ze, onder heerschappij der Katholieke Kerk naar het Westen, om daar de „waarlijk wezenlijke kultuur der menschheid te brengen“!

Is dit niet „langs een omweg“? Waarom dan niet liever *direct* het „ontkerstend Europeëdom“ in Europa gekerstend en gecultuiseerd? Erken het maar liever ronduit: *omdat de Katholieke Kerk hiertoe onmachtig is gebleken*.

Als de heer Feber zich verbeeldt, dat Europa's herstel langs dezen omweg zal moeten gaan, met behulp van in het Oosten, onder de heerschappij der Katholieke Kerk gekerstende en aangevoerde hulptroepen, dan zal hij — dit kan ik hem heilig verzekeren — jammerlijk teleurgesteld worden.

Laat ik, om misverstand te voorkomen, allereerst vooropstellen, dat ik den grootst mogelijken eerbied heb voor de verheven figuur van Christus en de door hem uitgesproken leer. Men zie in hetgeen hier volgen zal dus vooral geen aantasting daarvan.

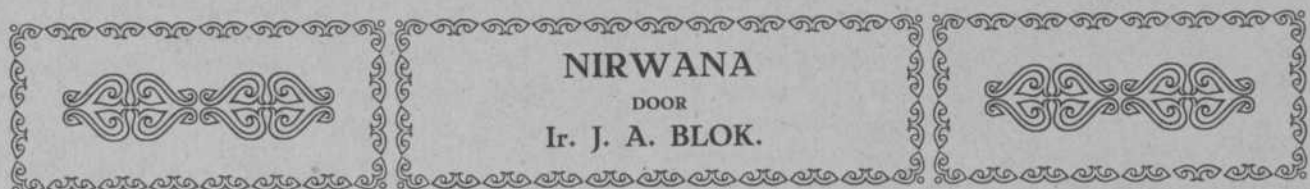
Ik zou den heer Feber echter willen vragen: hoe komt het dan toch, dat de Oostersche volken, die hij op het oog heeft, innerlijk zooveel beschaafder zijn, en in ethisch oogpunt zooveel hooger staan dan de Westersche? Hoe komt het, dat de on-Christelijke Oosterling in zijn rust zoo na aan het leven van den evangelischen geest is? Vanwaar komt die „momenteele meerwaardigheid van het Oosten“? Ieder, die het Oosten kent en jarenlang met de ziel van Oostersche volken voeling heeft gehad weet wel, dat het komt door hun godsdienst en godsdienstige zedeleer, die niet — bijna schreef ik: als bij ons — zoo Zondagen en buitengewone gelegenheden bewaard blijft, *maar één is met hun leven, denken en voelen, van alle dag*. Leest maar eens dat mooie, door Felix Ortt vertaalde boek van Fielding: „De Ziel van een Volk“. En mag ik bescheiden-

lijk even naar mijn eigen boekje „De Geest van China” verwijzen? Vergeet ook niet, vooral Okakura Yoshishaburo's „De Geest van Japan” nog eens door te bladeren. In dergelijke boeken, binnen ieders bereik, vindt men het antwoord op boven gestelde vraag. Deze Oostersche godsdiensten en zedeleeren zijn onafscheidelijk één met het leven, denken, voelen, het doen en laten van den Oosterling van alle dag. Zonder Confucius b.v. zou China nooit zo lang, door stormen en verwarringen heen, onverwoestbaar zijn gebleven, en na zooveel eeuwen en eeuwen nog bestaan, en op 't oogenblik in een periode van nieuwen opbloei zijn. Als deze Oostersche volken, in innerlijke en ethische (ik zeg niet: economische en wetenschappelijke) beschaving, zooals de heer Feber erkent, momenteel superieur aan ons, Westerlingen zijn, dan danken zij dat aan die, met hun alle dag-leven saamgegroeide religieuze zedeleer. En denkt de heer Feber nu wellicht, dat zij deze zouden opgeven en overboord werpen, om zich gehoorzaam te laten overheerschen door de dogmatiek der Katholieke Kerk, zij, die, in hun bewonderenswaardige zedeleer, *nooit éénig dogma zich zagen opgedrongen?* Het zou eenvoudig gelijk staan met het zelfmoorden van hun diepste, innerlijke wezen, het zou beteekenen hun nationalen en ethischen ondergang, het zou zijn, trachten voort te leven zonder ruggegraat. Neem b.v. den Chinees zijn Confucius af, en hij is geen Chinees meer. Neem den Hindoe en den

Boeddhist hun leer van Karma en Reïncarnatie af, en de grond zinkt hun weg onder de voeten. Tracht den Japanner de leer van Boeshido en zijn geloof aan de Kami's te ontnemen, en kijk dan eens, wat er van hem over zou zijn! Te veronderstellen, ook maar één oogenblik, dat de Oostersche volkeren hun „heiligste goederen”, waar zij hun eeuwenoude innerlijke beschaving aan danken, en waar hun ademtucht als 't ware mede beziel is, op zouden geven, om gehoorzaam het hoofd te buigen onder hun door priesterheerschappij opgelegde dogma's (die in hun eigen godsdiensten nooit bestaan hebben), is zichzelf een brevet geven van totale onontvankelijkheid om de ziel van het Oosten aan te voelen. En juist van den heer Feber, die zulke schoone bladzijden over het Oosten heeft geschreven, verwondert mij deze veronderstelling ten zeerste. Het is een absolute onmogelijkheid; een ondenkbare absurditeit.

Dichter komt hij bij toekomstige mogelijkheden, waar hij neerschrijft: „In zekere elementaire waarheden van de groote godsdiensten van het Oosten ziet de Kerk den schemer van de waarheid, die in het Christendom ten volle is geopenbaard”.

Hierover zal ik het in het volgende (slot-) artikel hebben, en dan tevens aangeven, hoe ik mij de komende synthese van Oosterschen en Westerschen godsdienst denk.

III.

In den Samyoetta Nikaya zegt een bekeerling: „Ik verstond tot dusver de door den Verhevene verkondigde leer aldus, dat de monnik, die van zonden bevrijd is, wanneer zijn lichaam uiteenvalt, aan de vernietiging wordt prijsgegeven, dat hij vergaat, dat hij niet langer is aan gene zijde des doods. Dit was te voren, vriend Saripoetta, de kettersche meening, die ik, onwetende, vasthield. Nu ik echter den eerwaarden Saripoetta de leer heb hooren verkondigen, is deze kettersche meening van mij geweken; nu heb ik de leer erkend”.

In een later werk, de „Vragen van koning Mi-

linda”, ¹⁾ dat geldt zowel voor het oorspronkelijk, Zuidelijk als het jongere, Noordelijk Boeddhisme, vraagt de Koning van Sagal aan den eerwaarden Nagasena: „Bestaat de Alwijze?” Nagasena nu antwoordde: „Hij, de meest verdienstelijke bestaat”, en wederom: „Groote Koning, Nirwana is”.

„Het schijnt”, zegt Samuel Beal in zijn Catena of Buddhist Scriptures, „dat de gedachte van „vernietiging” als gelijkwaardig met Nirwana, zoo die al bestond, tot een enkele periode slechts van de ontwikkeling der leer beperkt moet blij-

¹⁾ Menandros (± 100 v. Chr.), een Griekenkoning uit Baetrië.

ven, en wel die, waarin een scholastieke spitsvondigheid trachtte te verklaren of te bepalen, wat uit zijn aard zelf onbepaalbaar is, n.l. de toestand van het Onbegrensde; want overal neemt het Boeddhisme aan, dat de „bevrijde ziel” dezelfde toestand wacht als die door den Oppersten Geest wordt genoten; vandaar de herhaalde verwijzing naar den staat der ziel, die is „overgestoken” naar den anderen oever, waar „dood noch geboorte” meer bestaat. Omdat die toestand geen enkele regelrechte bepaling toelaat, wordt hij beschreven langs den ontkennenden weg, door alle denkbare onvolkomenheid er aan te onttrekken, en dit wordt in de spitsvondige redekunst der scholen zoover doorgedreven, dat aan het verstand niets meer blijft overgelaten, waaraan het zich vasthouden kan. Dit is de vernietiging, waarvan gesproken wordt.”

Maar in de vroegste en jongste scholen wordt er een andere uitleg gegeven aan het begrip van Nirwana. In den oudsten tijd schijnt de gedachte enkel te zijn beperkt tot een toestand van rust — bevrijding van alle mogelijke leed, en naar dien toestand beval Boedddha zijn volgelingen aan te streven, zonder dien nog te bepalen of te beschrijven. In de jongste school was het begrip Nirwana één met „terugkeer tot den waren toestand van Zijn”.

In Asjwagosja's Opwekking tot geloof in het Mahayana¹⁾, een standaardwerk der Noordelijke Boeddhisten, geschreven omstreeks de geboorte van Christus, een boek waarvan voor 1908 nog geen enkele overzetting in een Europeesche taal bestond noch het oorspronkelijke Sanskrit, maar waarvan de Chineesche vertaling tot op heden toe gebruikt wordt als een handboek bij de opleiding van Boeddhistische priesters, vindt men onder het hoofd: „weerlegging van valsche leeringen” het volgende: „Hoorende, dat in de Soetra's gezegd wordt, dat alle dingen der wereld zonder uitzondering volmaakte ledigheid zijn, dat zelfs Nirwana of Zelfheid evenzoo volmaakte ledigheid is en in zijn ware natuur van alle eigenschappen vrij, maar niet de beteekenis hiervan doorgrondende, hangen onwetende menschen aan de voorstelling, dat Nirwana of Zelfheid een niets is, ontdaan van allen inhoud.

Opdat die voorstelling moge vervallen, zij het helder begrepen, dat Zelfheid of Dharmakaya²⁾

in haar wezen niet een niets is, maar daarentegen in volheid onmetelijke verdiensten omvat, die haar ware natuur vormen”. Nirwana is de opperste volheid van geestelijk leven, de „andere oever” badende in verblindend licht, tegenover de duisternis van deze wereld.

„Er zijn weinigen”, zegt het Dhammapada,³⁾ „die de overzijde bereiken; de anderen loopen aan dezen oever heen en weer.

Maar zij, die de welverkondigde wet volgen, zullen door het gebied des doods heengaan naar den anderen oever, hoewel dat moeilijk is.

De wijze moet de duisternis verlaten en het licht volgen. Zijn huis verlatende en huisloos zwervende, moet hij vreugde zoeken in eenzaamheid, waar het moeilijk scheen vreugde te vinden.

Na allen lust te hebben verzaakt en niets zijn eigendom noemende, moet de wijze zich zuiveren van alle kwelling des geestes.

Wiens geest wel gegrond is in de beginselen van kennis, wie aan niets meer hechtende, zich verheugt in de bevrijding van gehechtheid, die alle begeerte heeft overwonnen, vol van licht, hij is vrij in deze wereld.

Er is geen lijden voor hem, die zijn reis volbracht heeft en geen zorg meer kent, die zich ganschelijk heeft bevrijd en alle kluisters afgeworpen.

Zij spannen zich in, met hun gedachten samengetrokken. Zij blijven niet in hunne woonplaats; zooals zwanen die hun meer verlaten, verlaten zij hun huis en hof.

Menschen, die geen bezittingen hebben, die van liefdegaven leven, die bekend zijn met het ledig en de onbegrensde vrijheid, het pad derzulken is moeilijk te volgen als dat van vogels in de lucht.

Wiens begeerten tot rust zijn gekomen, die niet verzonken is in genietingen, die het ledig en de onbegrensde vrijheid heeft ontdekt, zijn pad is moeilijk te volgen als dat van vogels in de lucht”.

³⁾ Woorden der Wet, vers 85—93.

ONSTERFELIJKHEID.

*Hoe goed is 't, dat de mensch sterft om
zijn indrukken van het leven uit te wisschen
en als gebaad weder te keeren.*

GOETHE.

¹⁾ De leer der Noordelijke Boeddhisten, letterlijk: het groote voertuig. Het boek is in 1900 in 't Engelsch vertaald door den Japanner Tentaro Soezoekei.

²⁾ Letterlijk lichaam der leer.

EEN MIDDAG BIJ LUDWIG AUB

DOOR

LEY HANA-LUSSENBURG.

DEZEN zomer op Elman hoorde ik voor 't eerst den naam Ludwig Aub. Het was de schrijver-redenaar Johannes Müller, die in één van zijn voordrachten vertelde van Aub's biezondere gave, om intuïtief en met hulp der fysiognomie dadelijk een mensch aan te voelen, zijn aard en karakter, zijn sublimeringen en zijn zwakke punten. Ik wist toen nog niet, dat een heele rij van doktoren, professoren en psychologen zich met het geval Aub hadden beziggehouden en nog streden over de vraag of hij alléén maar een biezonder knap menschenkenner en fysiognomist is, of dat er ook supernormale gaven en verschijnselen moeten worden ondersteld en erkend. Ook later ontdekte ik pas, hoeveel er over hem geschreven is in kranten, brochures en tijdschriften, niet alleen door vakmannen (zooals bijv. door den bekenden Münchener zenuwarts Dr. Nicolaus Müller en door Prof. Schlachter), maar ook door kunstenaars als Kurt Martens, Frank Wedekind, Max Halbe en Ernst von Wolzogen.

Van Aub-zelf kreeg ik enkele kleine brochures: „Ludwig Aub als Hellseher und Hellfühler door Dr. Joh. Dingfelder” en „Ludwig Aub und sein Einfühlungsvermögen in die Seele des Menschen” — waarschijnlijk geschreven om hem moreel te helpen, evenals een boekje „attesten”. En hoewel mij zoo'n reclame niet biezonder sympathiek is, kan ik toch voelen voor zijn klacht, dat de menschen hem anders houden voor een gewonen waarzegger of kaartlegger, wat telkens onaangename contacten meebrengt. En dan — hij heeft geen andere inkomsten dan deze: een allerbelangrijkste kwestie voor iemand, die voor drie-kwart blind is.

Voor de deskundigen zal het wel zeer interessant zijn, de „Aubsche Literatur” door te werken. Ik deed het beste, wat een leek kan doen: ik ging naar Aub-zelf. In één der echt Münchener plasregens gingen we op stap en al dadelijk kregen we den indruk dat de genoeglijke Zuid-Duitschers een Ludwig Aub belangrijker vonden dan musea. 's Morgens namelijk hadden we vijf agenten geraadpleegd over het Peruaansche Museum en geen der vijf had het zonder zijn boekje kun-

nen zeggen. Nu wist de eerste man op straat het adres van Aub, de eerste agent wist het ook en wees ons de trammen. En ten slotte wist de conducteur precies de halte en zelfs het nummer. En deze vertelde er met veel gewichtigheid bij, dat het volk den man pas een paar weken geleden geranseld had — uit anti-semietische gezindheid. Ik heb Aub niet durven vragen, wat ervan waar was. Maar wat soort mentaliteit kan dat zijn, die dezen zachten menschelijken mensch, bijna een blinde, tot dupe kiest?!

In de Blüthenstrasse vonden we het huis. En hoewel er geen spreekuur was, mochten we binnenkomen, toen Aub den naam van een onzer vrienden overgebracht was. In de half-donkere spreekkamer kwam een oogenblik later Aub zelf. Hij gaf ons beiden de hand en zijn nog maar half intacte oog kwam daarbij vlak bij ons gezicht, probeerend bij het grijze licht nog een indruk van ons te krijgen. Na wat over en weer praten, stuurde hij zijn typiste weg en nam mij mee naar zijn kamer. Ook deze was donker met slechts één triest matglas-raam, waarop — nog altijd — de regen kletterde. Veel fiducia in een goed consult had ik toen niet meer.

Onder het betasten van mijn hoofd deed Aub mij enkele vragen, die mij — o vrouwenvoorbarigheid — zeer onbelangrijk leken; bijv.: waar bent u geboren? waar ligt die plaats? in welke provincie? dicht bij Amsterdam? Dan een oogenblik stilte. Wat hij daarna zei, was voor mij buitengewoon merkwaardig, eigenlijk het moment van het geheele consult. Namelijk dit: dat hij mij de drie lijnen noemde van mijn wezen, als 't ware de drie principes van lichaam, ziel en geest. Ik weet wel, dat niemand zichzelf geheel kent, dat niemand zichzelf geheel kan kennen. Maar wij weten, wat onze voornaamste en kenmerkende biezonderheden zijn. Ik had ze alleen nooit naast elkaar gesteld. Dat deed Aub en ik had daarbij deze wonderlijke sensatie: „Ik ben een bouwsel, waarvan hij de drie afmetingen zocht en vond.” Dit bezonder ik zéér in hem: dat hij eerst in de diepte zocht en een basis stelde, en daarna pas wat aan de oppervlakte leeft, grillig en vluchtig. Aub spaarde me overigens niet en hij raakte menig

pijnlijke en zwakke plek aan, waarvan men zoo in 't algemeen eigenlijk niet hebben kan, dat een ander er slechts naar wijst.

Toch — bij hem deed 't niet zeer. En dat zal wel zoo zijn, doordat zijn wezen een echte en groote goedheid uitstraalt en een bijna kinderlijke, toch vertrouwenwekkende eenvoud. Maar ook — en dit lijkt me één van Aub's speciale gaven, of liever vermogens — hij wordt één met zijn objekt. Niet altijd. Er zijn gevallen, dat hij geen contact kan krijgen. En dan wordt het consult eigenlijk een mislukking. Maar als er wel contact is, wordt hij geheel de ander, treedt bij wijze van spreken in den ander. Zoo kreeg ik telkens den indruk, dat niet hij het was, maar ik, die mezelf aan mijzelf blootlegde.

Of men dezen toestand een trance moet noemen? Ik weet het niet. Het kan wel zijn, dat het te werk stellen van een zóó diepgaand intuïtief vermogen automatisch den mensch in een soort trance brengt.

Toch was het tegelijkertijd ook de fysiognomist, die waarnam, controleerde en conclusies trok. Dat merkt men heel gemakkelijk. Trouwens, later vertelde Aub, dat bij hem dikwijls zijn wetenschappelijke diagnose in strijd is met zijn intuïtief aanvoelen. En dat dan meestal blijkt, dat de laatste de juiste is. Hij zei 't nog sterker: „Mijn vakkennis laat me soms in den steek, mijn intuïtieve kennis nooit.” Hij kon het natuurlijk niet verklaren, hoe hij iets ineens weet; het borrelt uit de diepte naar boven. Wie kan dat wel? Het ontspringt uit een dieperen bodem, waartoe ons intellect niet — of nog niet — kan doordringen.

Het consult duurde ruim een uur. Ik denk er niet aan, u — lezer — te verraden, wat Aub allemaal in mij vond aan kwaad en goed, aan middelmatigheid en belofte. Het zou u bovendien niet interesseeren. Maar ik kan u zeggen, wat u o.a. wacht bij een eventueel bezoek. Hij zal u laten schrijven en u van uw schrift een analyse geven. Men zegt, dat hij een zeer knap grafoloog is. Hij zal u vertellen, waarom gij uw t-s met dwarsstrepen schrijft, waarom ge van punten streepjes maakt of waarom ge uw punten niet schrijft. Hij verklaart u de krullen van uw hoofdletters en vindt in uw komma's een verborgen karaktertrekje. Het is alles zeer knap en zeer merkwaardig en op zichzelf reeds een volledig consult.

En dan wacht u het pendulum. Ik wil eigenlijk niet spotten, maar ik moet nog altijd lachen om

dat dwaze pendulum, dat dan weer stil hing en onbeweeglijk, dan weer ineens hevig slingerde met een onverklaarbare drift. Soms leek het me zelfs te springen en te huppelen. Aub verklaarde ook dat alles trouwhartig, maar mij is het nog steeds abracadabra gebleven. Het werkte te veel op mijn lachspieren, dan dat ik serieus naar de verklaring kon luisteren. De schuld is dus geheel bij mij. Toen kwam er nog een instrumentje, ik geloof een soort gedachtestroom-meter. Maar dat mislukte. Misschien wel door mijn pendulumvroomheid. In elk geval irriteerde dat Aub nogal en hij verzekerde me, dat hij dat alles lang en ernstig bestudeerd had. En hij wees naar de zeer groote boekenkast, die een geheelen kamerwand bedekte. Ik neem dus graag ook deze schuld op mij. De hoeveelheid materiaal in de boekenkast was ontzagwekkend. Vindt ge het niet met mij ontroerend, dat deze oude man, deze bijna blinde, die eigenlijk reeds leeft op de grens eener andere wereld, nog dagelijks ijverig studeert met een toegewijde interesse, die wij jongeren misschien zelfs niet kennen?

Ja, Ludwig Aub is wel een merkwaardig mensch. Mij schijnt het, of bij hem alles dooreengemengd is, namelijk, dat hij én intuïtief werkt én wetenschappelijk, maar ook telepatisch en helderziend. Ik ben geen expert, maar ik zal u zeggen, waarom ik dat laatste vermoed. Het zijn eigen ervaringen met hem. Ten eerste noemde Aub mij enkele zeer typeerende dingen van mijn man, dien hij slechts een oogenblik, en dan nog in een schemerig licht, in de spreekkamer gezien had. Hij kende ons niet en wist niets van ons. Toch zei hij pertinent, dat mijn man meer dan één bevoegdheid op onderwijsgebied had. Ook zag hij (ik weet geen beteren term ervoor), dat mijn eene grootvader een zee-man geweest was — hij zag een schip op zee — maar wist niet te ontdekken, of deze al of niet dood was. Van mijn anderen grootvader ontdekte hij ras-eigenaardigheden, die ik niet kende, maar die mij later in Holland bevestigd werden. Het eigenaardige was, dat hij me over mijn broers en zusters zoo goed als niets vertelde, over mijn grootouders daarentegen veel.

Meer zal ik u van dezen Münchener niet vertellen. Misschien vindt ge den een of anderen dag een tweeden Ludwig Aub.

Ge zijt dan voorbereid. Ik voor mij vind het rustig, tot nu toe in mijn onmiddellijke omgeving geen zoo alwetend mensch gevonden te hebben.

INNERLIJKE KOSMOLOGIE

DOOR

C. AQ. LIBRA.

VIII.

A hierboven een kort overzicht gegeven te hebben van de 7 krachten en de 12 weerstanden, (zie ook pag. 78 van „de Tempel”) en hare kosmische beteekenis te hebben aangestipt, moet ik — alvorens meer in détail te kunnen treden, iets mededeelen over de voornaamste verhouding in den Macrokosmos en dus ook in elken Microkosmos.

Het is er slechts één, n.l.

DE GOUDEN SNEDE

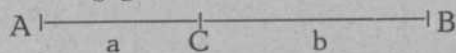
of

SECTIO AUREA.

Elk onderdeel is eene herhaling van 't geheel.

In een studie over Innerlijke Kosmologie mag ik niet zwijgen over eene zeer gewichtige verdeeling, die ons, in de anorganische zoowel als in de organische Natuur overal tegemoet treedt. Ik bedoel de *Sectio aurea* of „gouden snede”, d.i. een zoodanige proportioneele verdeeling eener lijn, dat het vierkant op 't grootste stuk gelijk aan inhoud is als 't kleine stuk $\times$ 't geheel.

In teekening gebracht is b.v. de lijn AB vol-

gens de gouden snede verdeeld in twee stukken, waarvan 't kleinste (a) de minor en 't grootste (b) de major heet. Hier is derhalve $BC^2 = AC \times AB$.

In cijfers uitgedrukt is de verhouding van a tot b als 1 : 1.618.

Of ook: $a : b = \sqrt{5} - 1 : 2$.

In 't normaal geproportioneerd menscheelijk lichaam is deze verhouding overal aan te toonen, ook in de onderdeelen der ledematen. Van den arm is b.v. de lengte der hand de minor van den onderarm; het langste vingerlid is de minor van 't lichaam der hand; het nagellid is de minor van de 2e phalanx en de 2e is de minor van de derde; de lengte der voet is de minor van 't onderbeen; 't onderbeen is wederom de minor

van 't bovenbeen. Ook bij dieren, planten, in vele mineralen en kristalvormen is deze verhouding aanwezig, b.v. is ze zeer duidelijk uitgedrukt in de verhouding van kopborststuk en achterlijf en bij de geledingen van 't achterlijf bij de insekten, o.a. bij de *Orthoptera* en de *Coleoptera*.

Bij tal van slakkenhuizen en schelpen is ze op ideale wijze voorhanden, dikwijls tot in vier decimalen nauwkeurig. Men ziet dit 't best als men, in een museum, de Conchilien in doorsnede bestudeert.

Zonder twijfel zal de oppervlakkige criticus tal van „uitzonderingen” kunnen vinden, maar als hij deze uitzonderingen eens door en door ging bestudeeren, — ook microscopisch, — dan zou hij ook daar die verdeeling vinden. Men moet namelijk altijd in 't oog houden, dat alles in de Natuur zich van binnen uit ontplooft, op eene wijze, die we kunnen vergelijken met het te voorschijn treden van een landschap uit het brandpunt der lens eener Camera Obscura. In een punt zonder afmeting verdween het beeld als negatief en uit het niets kwam het als positief weer te voorschijn. Zoo ook in de ontwikkeling van een dierlijk omhulsel, dat zich uit het „focus der gedachte” atoom na atoom, cel na cel, tot een waarneembaar Phenomenon ontplooft uit het Stoffelijk Niets of Noumenon der Gedachte.

't Is juist in die eerste grondslagen van een wordend lichaam, dat, microscopisch, bij vele der uitzonderingen, de Sectio Aurea aanwezig is, terwijl ze bij verderen groei ontbreekt in de hoofdverdeelingen, omdat er belemmering in groei ontstond van allerlei aard.

Bij een grashalm is de verdeeling dikwijls zeer duidelijk te zien in de afstanden der geledingen en wel vooral bij snel groeiende soorten, omdat hier de kans van atmosferische en andere storingen minder groot is, dan bij langzaam groeiende. Vooral bij 't geslacht *Equisetum* (Paardenstaartachtigen) en bij de *Gramineae* (grassen) en *Juncaceae* (rietsoorten) is de verdeeling van den stengel, in major en minor, prachtig door de geledingen uitgedrukt. Men moet echter hier en daar de eene groep van onderdeelen vergelijken met de volgende. 't Zou gemakkelijk zijn dit punt

met honderden voorbeelden te illustreeren, maar dat zou hier niet op z'n plaats zijn. Hem, die dit onderwerp uitvoerig wil bestudeeren, verwijs ik naar de werken van *Zeising, dr. Pfeifer, dr. Göringer, Lucas de Burgo, dr. ingenieur J. Haase* e.a. Laatstgenoemde heeft ook deze maatverhouding in verschillende kunstwerken, b.v. in den Keulschen Dom aangetoond en wel met zulk een verrassenden rijkdom aan detail, dat men overtuigd wordt, dat vele der groote oude kunstenaars met deze verhouding bekend waren en haar daarom — bewust of onbewust — in hun werk legden. Men bestudeere eens de Grieksche en Romeinsche tempels, en de kunstwerken van *Leonardo da Vinci* en *Rafaël* in het licht der gouden snede!

De ware kunstenaar wordt dikwijls geïnspireerd door zijn eigen onderbewustzijn en hij zal daarom soms *onbewust* deze verhouding in zijn werk leggen, zonder zich rekenschap te geven van 't geen hij hier doet.

Waarom doet hij dit?

Omdat het onderbewustzijn de schakel is, die hem en ons met het Kosmische Bewustzijn verbindt en daàr is die verhouding aanwezig.

Slechts zeer weinigen kunnen bewust uit de altijd vloeiende Bron des Onderbewustzijns pntten, slechts weinigen hooren die „Stem der Stilte”, velen verdooven die stem door hun allesbeheerschend zintuigelijk bewustzijn. En toch zal ieder het *moeten leeren*; want juist daar is de kern van alle evolutie.

Indien de *Wet der Analogie* waar is, dan moeten we natuurlijk de verdeling der Sectio Aurea ook in onzen Kosmos kunnen aantoonen, — de Natuur heet immers een exacte afspiegeling te zijn van dien Kosmos!

Het ligt voor de hand, dat we hier in de eerste plaats te zoeken hebben naar de afstanden der planeten van de Zon, waarom ze allen, op gegeven afstanden wentelen. Daar deze afstanden, naarmate de planeten in haar perihelium of aphelium zijn, iets verschillen, nemen wij hare *gemiddelde afstanden* van de Zon.

Een duidelijk beeld van de regelmaat in deze afstanden geeft ons de algemeen bekende *Wet van Bode*, die ik hieronder in getallen uitdruk (vergelijk mijne bij *Luctor et Emergo* verschenen *Korte Handleiding der Astrologie*) waarvan deze artikels de verklaring geven.

Volgens de Wet van Bode krijgen we deze optelling betreffend de verhouding der afstanden:

♀	♀	♂	♂	Plane- toiden	♂	♂	♂	♂
4	4	4	4	4	4	4	4	4
	+	3	6	12	24	48	96	192
4	7	10	16	28	52	100	196	388

De werkelijke verhoudingsgetallen zijn:

4 7 10 15 26 52 95 192 300.

Het is Neptunus, die hier eene uitzondering maakt; we kennen immers zijn invloed, die lijnrecht tegen alle vormpjes en conventietjes ingaat!

Als we deze verhoudingsgetallen der plane-taire zonneafstanden toetsen aan 't getal 1.618:1 der Gouden Snede, dan wacht ons een teleurstelling, 't klopt niet! En toch *moet* het kloppen, als onze grondstelling onaantastbaar is!

Het zijn de bovengenoemde onderzoekers, waaronder vooral *dr. Pfeifer*, die aangetoond hebben, dat de „gulden” afstandsverhouding wel degelijk in ons planetenstelsel voorhanden is en wel volgens de methode die ook bij vele planten toegepast moet worden, n.l. door de afstanden *groepsge*wijs op te tellen en te vergelijken met de volgende of voorgaande groep.

Men nam een binnenste groep van planeten aan ♀ ♀ ♂ ♂ en eene buitenste ♂ ♂ ♀ ♀ ze zijn gescheiden door het terrein der Planetoiden, waar volgens de mythe, de „strijd aan den hemel” tusschen Mars en Jupiter werd uitgevochten.

Pfeifer neemt nu als gemiddelde afstand der Aarde ♂ van de Zon 't ronde getal 1000 aan en krijgt dan als gemiddelde afstanden van de 2 groepen der andere planeten:

a ♀ = 0,387 ¹⁾	e ♂ = 5,202 ¹⁾
b ♀ = 0,727	f ♂ = 9,538
c ♂ = 1,000	g ♀ = 19,182
d ♂ = 1,523	h ♀ = 30,033

„Door twee of meer homologe leden van twee gelijke geometrische verhoudingen bij elkaar op te tellen, krijgt men wederom dezelfde geometrische verhouding,” luidt eene mathematische wet, zoodat niemand met eenigen wetenschappelijken grond kan beweren, dat deze additie „gezocht” is. Ze is integendeel zeer natuurlijk en gewoon.

Hij handelt nu aldus:

a ♀ = 0,387	b = 0,723
c ♂ = 1,000	d = 1,523
de som is 1,387	de som is 2,246
± (minor)	(major)

¹⁾ Deze en de volgende cijfers zijn van dr. Pfeifer.

De verhouding is 1 : 1.619.

Ander voorbeeld:

e 𐤀 = 5,202	f 𐤆 = 9,538
g 𐤂 = 19,182	h 𐤅 = 30,033
24,384	39,571

De verhouding is 1 : 1.622.

Men ziet hoe nauwkeurig hier de Gouden Snede is uitgedrukt. En nu het eene Kosmische waarheid geldt, als grondslag van alles wat in openbaring leeft, nu maakt ook *Neptunus* geen uitzondering meer. Hij vertikt het, zich te onderwerpen aan een kunstmatig „Spielereitje” als de zoogen. „Wet van Bode”, die eene „Wet” zonder wetenschappelijke basis is, maar hij is toch ook onderworpen aan de oude en immer ware Wet die reeds *Pythagoras* kende, n.l. dat *de Godheid werkt volgens wiskunstige evenredigheden*.

De oude Grieken en, in navolging van hen, de oude Romeinen, bouwden — zooals men het veelal uitdrukt, hun tempels naar de verhoudingen van het menschelijk lichaam. Een der voornaamste redenen waarom ze dit deden is blijkbaar dat ze in den Mensch het volmaaktste wezen in openbaring zagen en dat derhalve zijne lichaamsproporties de ideale verhoudingen waren.

Ze dachten zich daarom ook de Godheid in deze ideale proporties en bouwden aldus hun tempels, opdat de Godheid zich, als het ware, daarin zou incarneeren; n.l. ze dachten zich, gedurende hunne religieuze plechtigheden — den Tempel als het Goddelijk Lichaam en de Godheid, tijdens elke religieuze plechtigheid daarin wonend.

Aan onze moderne tempels ligt ongetwijfeld nog hetzelfde plan ten gronde; de zoogenaamde „kruisbouw” stelt den gekruisigden Christus voor; 't sanctuarium, waar het altaar staat, is zijn hoofd, — naar 't Oosten gericht, omdat daar elken ochtend de Zoon-Zon geboren wordt. De Zuidelijke arm van het Kruis is het Joodsche land, de tegenovergestelde Noordelijke arm verzinnebeeldt het land der zoogenaamde „Heidenen”, — de huidige Europeesche volkeren.

Het valt niet te betwijfelen, dat de grondgedachte van *het tegenwoordig zijn der Godheid gedurende de religieuze ceremonieën* de impuls gaf om de kerken te bouwen in de maatverhouding, die men kende in het „lichaam der Godheid” d.w.z. in het zichtbare Heelal.

Tot in de geringste onderdeelen vindt men o.a. de *Sectio Aurea* in den Keulschen Dom — om

een van de meer moderne architectonische kunstwerken te nemen. Mijn vriend, dr. ingenieur *J. Haase* van München, heeft dit in eene uitvoerige brochure uitgewerkt. Ik verwijs dus hier naar zijn geschrift: „Der Dom zu Köln in seinen Massverhältnissen” von dr. J. Haase.

Men gaf dus den Tempel deze verhouding, omdat men haar overal aantrof, in alle Rijken der Natuur zoowel als in Zon en Planeten, en wanneer men zich den Kosmos denkt als een kristal met spijtingslijnen en -vlakken doorploegd, — al naar hun aard — dan wordt het middelpunt of „het hart” van elk Phenomenon het brandpunt vanwaar uit het Noumenon of de oergedachte werkt en aldus zijn schepping *van binnen uit* voltooit. Aldus gedacht wordt een waar kunstwerk meer dan „kunst” alleen; het wordt bezielde door het Noumenon der scheppende Gedachte — die erin leeft en tot volmaakte uitdrukking daarin komt.

Het is waar, bij de Gothische booggewelven kwam er eene waangedachte bij in 't spel, — zooiets van nabootsing van het menschelijk lichaam met ten hemel geheven, gevouwen handen, alsof het Noumenon alleen daàr te vinden was. Een tegenspraak dus met de oorspronkelijke gedachte.

Ons planetenstelsel is voor ons menschen de hoogste instantie wat betreft afstand, verhouding, getal, of — indien we dit in één woord willen uitdrukken — *trilling*. Natuurlijk wordt hier 't woord trilling niet genomen in den zin van „heen en weer gaan” of iets dergelijks, maar in de ruimere beteekenis van

- zijn — niet zijn
- niet zijn — zijn
- of: verstoffelijking — vergeestelijking
- vergeestelijking — verstoffelijking
- of: openbaring — niet openbaring
- niet openbaring — openbaring
- of: involutie — evolutie
- evolutie — involutie

tot in het oneindige, in eeuwige wisseling.

Bij 't kleinste vormwezen — een atoom — geschiedt deze wisseling of „trilling” millioenen malen in de seconde, bij eene microbe misschien ééns in een minuut, bij den mensch in 70 jaar, bij een planeet in millioenen van jaren. Elk wezen, of — ruimer genomen — *elk verschijnsel* heeft zijn eigen rhythmus of „getal”, zooals *Pythagoras* zich uitdrukte en dit „getal” stemt elk wezen of verschijnsel tot een bepaalde persoonlijkheid, die zijne ingeboren grondeigenschap typeert.

In elk dezer vormwezens leven de drie Goddelijke Grondeigenschappen: *Liefde- Wijsheid, Wil*, hoewel prismatisch gebroken door de hooger of lager, fijner of grover geaarde materie, die het wezen — naar gelang van zijn standpunt in bewustzijn — tot zich trekt en in zich verwerkt.

Het hierboven gezegde, waaraan nog veel toe te voegen ware, is m.i. voldoende om duidelijk te maken, dat de oude spreuk:

„*De Mensch is de maat aller dingen*”
veranderd behoort te worden in:

De Kosmos is de maat aller dingen.

AARDBEVING

DOOR

Dr. H. THODEN VAN VELZEN.

1.

In puin ligt thans een deel der aard,
Met eeuwenoude kunst voorzien!
Op 't eenzaam, aak'lig dood'veld staart
De mensch. — Geen troost om aan te biën?!

2.

De wetenschap heeft uitgedacht,
Dat onder, diep in 's aardrijks hollen,
Zich ketels vormen, overgroote,
Vol water, door de zee verschaft.

3.

Ook heeft ze daarbij nog bemerkt,
Dat 't vuur, dat altoos durend brandt
In 't diep van 's aardrijks ingewand,
Den kook van 't water dan bewerkt.

4.

En 't is de damp van 't kokend vocht,
Die wanden van ketels verbreekt;
De korst ten deele uiteen gerukt;
De stof geperst een uitvlucht zocht.

5.

Ook zeer geleerden meenen wel,
De groot're kou van d'aard is 't teeken,
Haar korst zij krimpt, de rotsen breken,
De breuk ontstaat soms bliksemsnel.

6.

Ook wel aannemelijk is 't misschien,
Dat d'aarde, om haar as aan 't zwaaien,
Al schuddend heen en weer zou draaien,
Planeten zouden d'oorzaak biën.

7.

Of nog, de wetenschap vermoedt
De zonnevlekken, groote, velen,
Inwerkend op der aarde deelen,
Zou zijn een tweede macht, die 't doet.

8.

Maar wat die geleerden gemeenzaam ons bieden
Is, dat er toch oorzaken zijn voor 't geschieden,
Is, dat de natuurwet haar treurspelen speelt!
Geen toeval toch doet 't onbezielde ooit werken,
Maar noodzaak is blijkbaar in al zijne werken.
Geleerden zijn daarin al niet meer verdeeld.

9.

Natuurwet, wat is zij voor 't oog nog omgeven
van sluiers, die Mahomed zag in de dreven
voor 't wezen van Allah gespreid in zijn droom.
Sinds Plato is zij aan de Godheid ontogen;
Een iets — niet van dwaling of treurige logen,
Een napraat, een onzin, geuit zonder schroom.

10.

Natuurwet, zij heet wel een vorm der
verschijnselen!
Maar 't nadien of naastdien is vorm der
verschijnselen;
De Wet of de Wil of de Wijsheid toch niet!
En door onnadenkend met woorden te spelen,
Die leer zonder gronden te geven aan velen,
Verleidde men menschen op dwaling gebied.

11.

Geen wet, maar het toeval werd Gode gegeven;
Mystiek werd van godsdienst de kern en het
leven;
Mystiek met haar zonde en deugd saamgepaard.
En God werd een menschje met allerlei grillen,
De mensch kon de Godheid veelvuldig bedillen!
Zijn vragen beschouwd van godsdienstigen aard.

12.

Wie klimt op den berg, om de Wet te begrijpen?
Die rein is van handen, in deugden een rijke,
Wiens werken d'uitvloeisels zijn van zijn wet!
Zijn Wet of wel Wil openbaart zich in vormen
Het *tijdens* en *naastdien*, het zijn wel de vormen;
En daarna het *nadien* is vorm van de wet.

13.

Als deze gelijksoortig zich voordoen in 't leven,
Erkent men den Wil of de Wet in het streven
Des menschen. Als echter zijn ik nu eens dus,
Dan anders zich toont bij gelijke tafreelen
van 't leven, dan uit zich het toeval; bij velen
Voert 't laatste den scepter bij smart en bij lust.

14.

In 't onbezielde Heilige
Is eeuw'ge Wil en Wetten
Wie zou het doen bedillen
van God en zich verzetten?

15.

Altoos zichzelf gelijkend
Is 't werk van 't hoogste wezen
Geen toeval, maar bedoeling,
Zijn boek kan ieder lezen.

16.

Zoo is 't dan de Godheid, die de aarde doet
loeien!
Steenrotsen splijten en 't water doet stoeien
Omhoog, dat het alles meesleurt in zijn vaart?
Dat menschen en dieren en planten verderven;
Dat ze allen te zamen denzelfden dood sterven,
Dat klagende zucht en vertwijfeling rondwaart?

17.

Is werkelijk de Godheid de moordenaar der
menschen?
Is zij dan de werkster, dat duizenden menschen
Ellende en waanzin en dood ondergaan?
Het ware dan beter het leven te derven,
Dan op die ontzettende wijze te sterven
Afhankelijk van God, met zijn vloek overlaan.

18.

O mor niet, o mensch! het is zonde bedrijven
Gebreken der menschen aan God toe te schrijven,
Vergeten der menschen verkeerde geloof?
't was toeval en domheid, die menschen deed
lijden,
In aanraking bracht met 't ontzettende lijden,
Voor Gods rechtvaardige stemmen te doof.

19.

Wie zal de spoorwegmaatschappij
Het wijten, dat het kindje sterft,
als dit niet denkend aan haar rails
Op deze struik'lend 't leven derft?

20.

Terwijl de wagen wettig rijdt,
Naar vastgestelden regel ook
En plotseling ten doode wijdt
Wie op de rails zich vinde, ook.

21.

Wie zal het laken, dat zijn God
Hem wet en toeval, beide, geeft;
Opdat hij zelf, door keus zijn lot
Verbeet'rend, willend, wettig leeft.

22.

En dood op zich zelf, de ontzettende koning
Voor dwazen een schrikbeeld, voor wijzen hun
kroning
Is niets dan een beeld, dat de beelden verschuift,
Dat krachtig, aanhoudend den geest doet bewegen
Totdat het zijn band met het lijf doet verbreken,
De ziel naar een andere wereld verhuist.

23.

En God heeft het goed en het kwaad toegewezen,
Het beide door allerlei henengewezen
In alle schakeering van lief en van leed;
Den Geest in den strijd tusschen beide gelegerd,
Opdat hij zelfstandig op allerlei wegen
Veroveren zou duurzaam geluk, zonder leed.

24.

Wie, die de deugd bemint
Gevoelt zich niet een kind
Des allerhoogsten Konings?
De grootste zaligheid
Heeft hem haar heil bereid
In Godes eeuwige woning.

25.

Die zaligheid, zoo groot,
Verwint volstrekt den dood
En ook 't ontzettend lijden!
Zij juicht bij 't leed van 't huis
Zij feestviert voor een kruis,
Als vlammen reeds verbeiden.

26.

Ja, geklemd in de groeven der rotsen
De verbijzelde leden ten trotze
Is het vreugd in 't geheugen des vroomen,
Of gesleurd met de stroomen der zeeën,
Kent de deugdzame mensch geene weeën.
Hij ziet het heil in zijn droomen reeds komen.

27.

Zij wischte uit der grenzen lijn,
De overstroming van den Nijl,
En vastgesteld werd 't zijn en 't mijn
Het eigendom. Men meette 't land.

28.

De stroomen rolden rotsen neer,
Verwoestten alles om zich heen;
't was kunst van waterwerken weer,
Die stelde paal en perk aan stroom.

29.

De bliksem velde mensch en beest,
Verbrandde schuur en huis en slot.
Geleiding brak zijn kracht het meest;
Bewaard wordt schuur en huis en slot.

30.

Eens wordt de macht, die d'aard doet beven,
Gebruikt voor wonderen van de kunst,
En plant en dier en mensch ze leven,
Waar thans het vuur verwoest de kunst.

31.

Zoo triompheert de mensch!
Want heilig was zijn wensch!
De chaos wordt een kosmos!
De tegenstelling wijkt!
Het kwade het bezwijkt!
Zoo wordt de chaos kosmos.

32.

Dan steekt hij 't hoofd omhoog, om d'eerekroon
te dragen,
Door God, door Hem alleen, om 't eeuwig
welbehagen
Want Hij is d'eenige Gids in 't strijdperk van
't leven;
Wie God gehoorzaam is, doet Hij van weelde
beven.

Naschrift.

In couplet 10 wordt van sluiers gesproken. Volgens de traditie werd Mohamed in den droom door een gevleugeld paard geleid naar de nabijheid van den troon van Allah. Daar zag hij, dat 20.000 sluiers om het wezen van Allah waren gespreid.

In couplet 32 heb ik expres van gehoorzaamheid aan God gewaagd, en niet van navolging, omdat het passief actieve leven van den mensch het navolgen ten deele tot een onmogelijkheid maakt. Ook zou men tot absurditeiten geraken, indien men de navolging tot algemeen godsdienstigen eisch wilde stellen.

Hilvarenbeek, 3 Juni 1909. Thans in Groenlo.

ONS GEESTESLEVEN.

De fantasie plaatst de toekomstige wereld in de hoogte, of in de diepte, of in de metempsychose (= zielsverhuizing). Wij droomen van reizen door het heelal. Is echter het heelal niet in ons? De diepten van onzen geest kennen wij niet. De geheimvolle weg gaat binnenwaarts. In ons of nergens is de eeuwigheid met haar werelden, het verleden en de toekomst.

De buitenwereld is het rijk der schaduwen; zij werpt die in het rijk des lichts. Thans komt het innerlijke ons zoo donker voor, zoo eenzaam, zoo gestalteloos. Maar hoe geheel anders zal 't voor ons worden als deze verduistering voorbij en het schaduwwerpde lichaam ter zijde gesteld is. Dan zullen wij meer dan ooit genieten; want onze geest heeft ontbeerd.

Uit: „Fragmenten“. NOVALIS.

OVERDRACHT VAN GEDACHTEN

langs anderen dan gewoon-zintuigelijken weg; naar aanleiding van twee bijzondere gevallen in Nederland
door

PROF. DR. J. VALCKENIER SURINGAR.

IV. DE VERKLARING.

L'interprétation de la nature de ces phénomènes („de cette force“) peut être erronée, mais les faits restent. (Ochorowicz in Ann. d. Sc. Ps. Febr. 1909, onderzoek der „kleine Stasia“).

WIJ keeren nu terug tot de gevallen uit de literatuur en de actueele gevallen in Nederland en zullen hen toetsen aan de verkregen voorstellingen van stralende gedachteoverdracht, helderziendheid, psychisch contact, uittreden en contact met een vrij psychisch substratum.

Wat was de wijze van overdracht bij de gevallen uit de literatuur vermeld?

Bij de kunstmatige gevallen en bij de spontane no. 2, 3, 5, 6, 8, 9 en 10 op blz. 162 e.v. is de verklaring door gedachtenoverdracht door de lucht het aannemelijkst; bij no. 9 zou men ook aan helderzien kunnen denken; bij no. 5 en 8 verkeert de uitzendende persoon in emotioneelen toestand (van sterven), ware overdracht door „uittreden“ ook denkbaar. Voor geval 11 lijkt me de verklaring van gedachtenoverdracht niet waarschijnlijk; hier gingen geen bewuste gedachten uit den persoon, die de bron dier gedachten werd geacht te zijn; aannemelijker lijkt me daarom „psychisch contact“ (eventueel „helderzien“) van het medium met de zuster, of anders een plotselinge exteriorisatie van de gedachtenhoudster onder invloed van emotie (het zitten in de seance en de pikante vraag), waarbij het onderbewustzijn (psychisch substraat) dan als intelligentie optrad en uit zijn kennisvoorraad haalde wat hem te pas kwam, in dit geval het antwoord op de gedane vraag, en hiermede het „medium“ beïnvloedde.

Maar bij al deze spontane gevallen zijn de details niet voldoende bekend om dieper op de verklaring in te gaan.

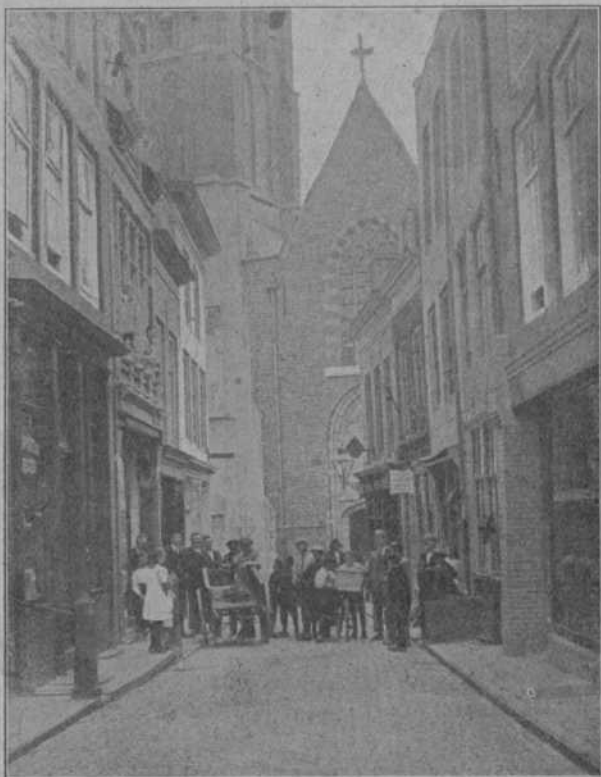
Het 12e geval op blz. 166, dat recent is, is nauwkeuriger beschreven. Om dit geval animistisch te verklaren zou men in de eerste plaats kunnen aannemen, dat B. de A's door zijn gevoel van neerslachtigheid beïnvloedde en

dat de overgebrachte gedachten door de A's gedramatiseerd werden tot een gesprek tusschen A's overleden vader (C.) en hen. Dit lijkt onwaarschijnlijk omdat C. nooit bij de A's „verscheen“ behalve enkele malen als B. er bij was; maar dan toonde C. een afkeer om zich te uiten. Wij zouden echter kunnen aannemen, dat B's onderbewustzijn, hetwelk gewend was zich door B's vrouw te kunnen uiten onder de gedramatiseerde vorm, alsof zijn vader C. sprak, dien avond, toen het niet lukte, heil zocht in het hem bekende, hoewel hem niet sympathieke onderbewustzijn van de A's en dit bereikte hetzij door gedachtenoverdracht hetzij door „uittreding“. Daar gedachtenoverdracht in den regel bewuste wilsconcentratie tot oorsprong heeft, terwijl uittreden meer onafhankelijk van den persoon en het gevolg van een toestand schijnt te zijn, lijkt het laatste aannemelijker. Hiermee ware in overeenstemming dat de mededeeling op deze ongewone wijze, zeer langzaam (in 1½ uur) en moeilijk kwam, en dat de A's zoo duidelijk voelden dat het niet hun eigen onderbewustzijn was; en dat het „very exhausting“ was, „it was an unpleasant experience and we were very glad to stop“; andere keeren voelden zij nooit vermoeidheid bij de planchetteproeven.

De spiritistische hypothese geeft een eenvoudiger verklaring dezer gebeurtenis evenals van zoovele anderen.

Wij komen thans aan de gebeurtenissen in ons land, allereerst die in Vlissingen. En daarbij moeten wij eerst even de bedrogshypothese bespreken voor het geval later levende personen eens aan een grap mochten denken, en er geen getuigen voor de waarheid meer zijn.

Het is niet goed denkbaar dat een 5-tal volwassen personen met een maatschappelijke positie samen met een schooljongen zoo'n grap zouden in elkaar zetten, er zoo laat mee zouden voor den dag komen en het zoo lang zouden volhouden. Zij woonden in drie verschillende steden, zoodat bij de drukke correspondentie over alle mogelijke onderdeelen voortdurende

Afb. 23. Kerkstraat in Vlissingen; het kruis beneden rechts duidt de kamer aan waar de seance gehouden werd; het kruis boven links de kamer van den jongen met het vers.

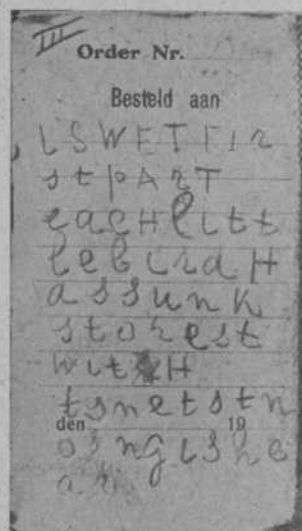
afspraken, ten einde met elkaar, met het reeds gedrukte verslag en met zichzelf in overeenstemming te blijven, nog ondenkbaarder zijn. Ook deed ik herhaaldelijk vragen waarvan zij de bedoeling niet of niet geheel konden weten. Indien er bedrog was, zou de correspondentie dit aangetoond hebben of althans sterke verdenking door gedwongen verklaringen e. d. hebben opgewekt; integendeel geeft die correspondentie, met enkele tegenstrijdigheden en vergissingen inclus, den indruk van volkomen goede trouw en natuurlijkheid.

Maar er zijn ook technische aanwijzingen. Ware het een grap, dan zouden in de eerste plaats de deelnemers wel gezorgd hebben, dat het boek, waarin het vers stond, voorhanden was, terwijl het in werkelijkheid er niet is. Vervolgens hebben wij de fouten in de schrijfwijze der woorden in protokol, vertalingen, enz.; die zouden bij bedrog ook stellig willekeurigheid vertoond hebben, wat ze in werkelijkheid niet doen. Eén fout in 't bijzonder is m. i. van belang: Bij bedrog zou het protokol natuurlijk ook valsch zijn; in het daartoe uit het boek overgeschreven vers zouden de fouten, die men in het protokol vindt, dan met opzet gemaakt zijn, nl. letters te veel en letters te weinig; dat ware

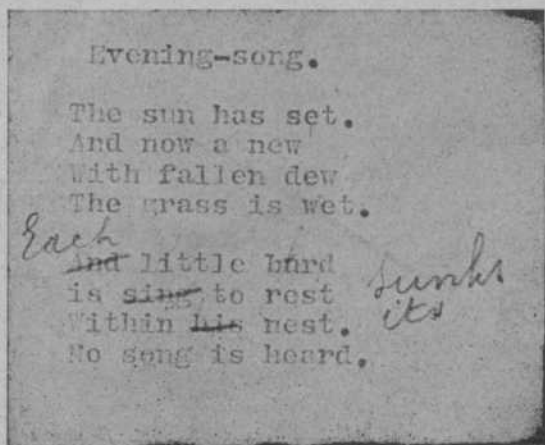
nog denkbaar; maar dan wisten zij dat in het 2e deel van het vers de *s* in het protokol aan het begin van den 4en regel niet behoorde achter *sunk* op het eind van den derden regel maar zoo'n extra toegevoegde letter was, en dan ware er geen reden dat telkens *sunks* in plaats van *sunk* geschreven wordt, in getypt vers, correspondentie, enz. Het gaat wat ver om dit als een expresse, geraffineerde machinatie te beschouwen waaraan dan zelfs in de correspondentie goed gedacht is; en in dat geval zouden we meer dan één dergelijke machinatie kunnen verwachten. Met de aannahme van goede trouw is de verklaring zeer natuurlijk: de heeren v. H. en S. hebben het vierregelig vers gemaakt met het protokol naast zich; en evenzoo is het getypte vers door den heer S. verbeterd met het protokol ernaast, want een andere opgaaf van het vers hadden geen van beiden en was er ook heelemaal niet nadat de jongen de rest van het boek in den vuilnisbak had geworpen; dus moesten zij met hunne kennis van Engelsch de woorden in het protokol beoordeelen, vooral de vervoegingen die men niet in het woordenboek vindt; en zoo hebben zij de *s* achter *sunk* meenen te moeten voegen en hebben zij telkens waar het voorkwam, weder *sunks* geschreven. De *s* achter *sunk* is voor mij een technisch bewijs van de werkelijkheid der gebeurtenis en de goede trouw der deelnemers. En men kan er meer vinden.

Dit Vlißingsche geval is van zooveel belang omdat de uitgezonden gedachten uitvoerig (8 versregels) en woord voor woord bekend zijn.

Nu vragen wij ons voor de verklaring van

Afb. 25. Protocol III.

Afb. 26. Het getypte vers.

het geval allereerst af, of de spiritistische hypothese hier op haar plaats is, of er reden is om aan te nemen dat een onlichamelijke geest (een zelfstandig „psychisch substraat”) het vers overbracht en het gesprek voerde.

Het komt me voor, dat daar in het geheel geen reden voor is; nog daargelaten de per kruis verkregen bevestiging op de vraag of de intelligentie een Engelschman was, die dan begint met als begroeting „good bye” te zeggen.

Wij zoeken dus naar een animistische verklaring en vragen: Was het hier gedachtenoverdracht door de lucht van het eene huis naar het andere? Daartegen pleit het volgende:

1e. Er is een vers met een gesprek overgekomen; alleen het vers was in de gedachten van den jongen; indien de jongen het gesprek in gedachten had gehad zou hij dat ook wel verteld hebben, evenals van het vers; hij wist bovendien niet hoe zoo'n seance in elkaar zit. Het gesprek ware dus als dramatisatie door de percipienten op te vatten; en daar het Engelsch ervan in overeenstemming is met de kennis der 2 heeren die aan het kruis zaten, zouden we de heeren als de (onbewuste) sprekers ervan kunnen aannemen; de dames kenden heelemaal geen Engelsch. Ook kunnen we het ons nog wel als mogelijk voorstellen, dat de dramatisatie begon vóór het vers dat er den prikkel toe gaf; immers kunnen we daartoe aannemen, dat wel allereerst het vers in het onderbewustzijn der heeren werd overgebracht, maar dat dit tot de dramatisatie prikkelde, terwijl het vers zelf daardoor eenigen tijd in het onderbewustzijn bleef liggen. Ook nadat de titel „Evening song” reeds doorgekomen was, hakte het nog weer en bleef het dus weer liggen in het onderbewustzijn tijdens het verder gevoerd gesprek; maar

ditmaal was de oorzaak daarvan het bewust vragen stellen door den heer S., die niet wist dat het vers op dat oogenblik wilde doorkomen en die aanleiding voor die vragen had.

Een dergelijke dramatisatie als dit gesprek, zonder nadere aanleiding, bij een daaropvolgend stipt overgebracht stuk proza of poëzie, is voor zoover ik weet, niet in de literatuur van gedachtenoverdracht door de lucht, bekend; en er is in de omstandigheden van het onderhavige geval geen reden om het in dit (eerste) geval als waarschijnlijk aan te nemen.

2e. Het geheel foutloos overbrengen van het vers in de Engelsche taal maakt, evenals sub 1e voor het gesprek, noodig dat de heeren van het gezelschap de „media” waren, door wie het geschiedde; van de dames, die in 't geheel geen Engelsch kenden, is dat onaannemelijk. Maar die heeren hebben nooit eenige „mediummiteit” verstoond (b. 12) en ook hier komen we dus tot de onwaarschijnlijkheid der onderstelling.

3e. Er is mij in de literatuur geen gedachtenoverdracht door de lucht bekend, die een geheel vers van 8 regels of iets dergelijks zonder fout bij den ontvanger tot uiting bracht, terwijl bovendien de afstand vrij groot was (vrije stadsruimte er tusschen) en de uitzendende persoon er in 't geheel geen moeite voor deed noch in een toestand van sterke emotie (schrik, ongeluk, enz.) verkeerde (en in dat geval zouden we toch heel wat anders dan een Engelsch vers verwachten!), terwijl ook de ontvangende personen in 't geheel niet op gedachten-opvangen van bepaalde zijde ingesteld waren, maar geheel blank afwachtten, wat er met het kruis komen zou.

Conclusie: Al deze onwaarschijnlijkheden sub 1, 2 en 3 samen kunnen ons met stelligheid de onderstelling van overdracht door de lucht doen verwerpen.

Vervolgens vragen wij: Kan het gebeurd zijn doordat het „medium” het vers in het boek „helder” zag? Voor verklaring door „helderzien” schijnt te pleiten, dat het vers heelemaal goed overkwam terwijl de jongen het niet geheel zonder fouten in zijn herinnering had en de andere deelnemers het heelemaal niet kenden. Maar dat „helderzien” kan niet hebben plaats gevonden, omdat de deelnemers de gave van dit „helderzien” misten. Wel is mevr. M. min of meer „helderziende” in zoover zij soms waarschuwingen „ziet” van gebeurtenissen, die zulken plaats hebben (b. 27); dit is echter iets

anders dan het correct lezen uit boeken op afstand, vooral in een vreemde taal die het „medium“ in het geheel niet kent; zelfs in haar eigen taal zou het „zien“ en opschrijven van het vers een zeer kras staaltje geweest zijn, ook voor een sterk „helderziend“ medium. En waarom zou zij, het vers „ziende“ dan niet ook hebben „gezien“ en geproduceerd wat er behalve het vers op de bladzijde stond, o.a. de Nederlandsche woorden? Bovendien is de dramatisatie die dan door haar moet geschied zijn in den vorm van het gesprek in het Engelsch, heelemaal ondenkbaar, evenals de tusschenvoeging van *first part*.

De overige deelnemers hebben in het geheel geen gave van eenig „helderzien“.

Er was ook voor het onderbewustzijn van geen van allen eenige prikkel om zich met den buurjongen en wat hij bezig was te doen, te bemoeien en hun aandacht sterk erop te concentreren, wat toch bij „helderzien“ noodig geacht moet worden. Daarom acht ik eveneens uitgesloten de verklaring door „exteriorisatie“ van het „medium“ naar den jongen toe om de gedachten uit hem te halen (waarvan „helderzien“ misschien een bijzonder geval is); een emotioneele toestand was er ook niet. En vele der boven opgenoemde bezwaren zouden eveneens gelden.

Maar, indien we uitsluiten dat de seancehouders het vers bij den jongen haalden (door „helderzien“ of „gedachtenlezen“) en de waarschijnlijkheid verwerpen, dat het vers door de lucht naar de seancekamer kwam, dan moeten we aannemen, dat de jongen zelf het vers er bracht; *quartum non datur* (met animistische verklaring). En we vragen ons dus af: Was er „exteriorisatie“ van den geest van den jongen? Volgens deze onderstelling las de jongen het vers min of meer bewust in zijn kamer, terwijl hij twee coupletten er van vrij compleet maar niet geheel juist in zijn geheugen had. Hij soest en denkt daarbij aan die geheimzinnige seance aan den overkant, waar hij misschien in gedachten mevr. M. ziet zitten, die hij kende; hij zou er graag bij willen zijn en weten wat er gebeurde. De jongen is eenigszins mediummiek aangelegd evenals mevr. M. (b. 14, 18, 24, 23, 31). Iets van zijn geest, we noemden het zijn „psychisch substratum“ treedt uit en brengt zijn onderbewustzijn voor een deel bij mevr. M., aangetrokken door een „licht“, dat het bij haar „ziet“; een ander denkcentrum treedt op den

voorgond. Zijn gewoon denkcentrum is echter niet geheel uitgeschakeld, heeft het vers in zich en vóór zich. Dat vers prikkelt zijn onderbewustzijn en dit brengt het tot uiting, na een inleidend gesprek, dat onder den invloed van het Engelsche vers in het Engelsch gebeurde en waarin het Engelsch soms beter (opvolging der woorden: *I will write a song for you*), soms minder goed (*good bye*) is dan de bewuste kennis van den jongen. Het woord „crise“ voor „cross“ (of blz. 101) is een stellige aanwijzing, dat de jongen aan het woord was. De jongen beheerscht den toestand; als er wat gevraagd wordt geeft hij antwoord en gaat dan verder, zoo ook nadat hij reeds den titel van het vers heeft medegedeeld. Hij alleen weet waar het 1e couplet uit is en geeft dit aan. Hij brengt het vers goed over, geheel zooals het in het boek staat en in zijn herinnering door de vroegere behandeling; hij voegt er na het eerste couplet „first part“ bij dat ook in zijn herinnering ligt, al weet hij het woord „part“ niet meer bewust, ook van het vers zijn enkele dingen hem niet precies bewust bijgebleven. Na het 2e couplet houdt hij op; de volgende zijn in zijn herinnering te veel vervaagd; hij wist er bewust zoowat niets meer van. Maar de gebeurtenis maakt geheel den indruk, dat, indien hij alle coupletten goed in zijn hoofd gehad had, ze alle met het kruis zouden zijn gekomen. Toen de twee coupletten er uit waren, hield de prikkel op en trok het „psychisch substraat“ van den jongen zich terug. Hij geraakte op zijn kamer uit het sezen, en ging naar beneden.

Maar nu komen wij nog even op het eind van de seance terug. Na een korte pauze kwamen nog slechts eenige Hollandsche woorden die door de kringleden van geen belang werden geacht. Maar indien we ze mogen duiden zooals ik dat op blz. 74 deed, dan zou dit te meer aantonen, dat de ziel van den jongen, terwijl hij het vers las, in de seancekamer was, en dat hij zoo „ziels“graag er (bewust) bij zou willen zijn. Die wil kan van veel belang geweest zijn. Eusapia Palladino kon door haar wil voorwerpen op afstand doen bewegen en een afdruk van haar hoofd maken; ook de verschijningen bij von Schrenck-Notzing in München en bij Gellé in Parijs komen veelal onder invloed van den krachtigen wil van het „medium“ tot stand. Die wil doet zichtbare of onzichtbare ectoplasma ontstaan; ook bij proeven met „uit-treden“ is de wil er toe van invloed. De oefen-

ningen der echte yogi's bestaan ook voornamelijk uit wilsconcentratie, waardoor zij geheimzinnige macht krijgen.

Zoo kan de wil van den jongen zijn uittreden hebben bevorderd; misschien maakte het „contact” met mevr. M. dit gemakkelijker.

Met deze onderstelling van „uittreden” is het ook aannemelijk, dat de uiting van gesprek en vers geschiedde, zooals we het concludeerden, door een „medium”, Mevr. M., dat geen Engelsch kende en dus puur automaat was (in hoever Mevr. S. meewerkte is natuurlijk niet uit te maken). Op welke wijze de geest van den jongen het onderbewustzijn van het medium beïnvloedde en het tot aanwijzen van de goede letters bracht, weten we niet; evenmin als we weten hoe bij kunstmatige proeven uiting der overgebrachte gedachten met beweging gepaard gaat; dáár onderstelden wij, dat de percipiëns den wensch om ontvangen gedachten door middel van een tafel, kruis of planchette tot uiting te zien komen, aan het onderbewustzijn overbrengt en dat dit aan dien wensch zoo goed mogelijk voldoet. Ook in ons geval kan dit worden ondersteld; het lijkt aannemelijker dan de aanname dat de spierbeweging direct werd bewerkstelligd door het psychisch substraat van den jongen, of dat het uitgetreden psychisch substraat (dus het onderbewustzijn) van den jongen als agens telkens de beweging naar een bepaalde letter veroorzaakte, zooals b.v. in de Groningsche proef (cf. blz. 182) *bewust* door den agens geschiedde, maar waar

de agens bovendien het bord, waarop de percipient de aanwijzingen deed, *bewust* zag. De onderstelling van directe spierbewerking acht ik in 't algemeen ook onwaarschijnlijk, omdat er bij zulke seances dikwijls meer dan 1 medium is; dan is het toch waarschijnlijker dat hunne gedachten op gelijke wijze beïnvloed worden dan hunne spieren.

Wij kunnen verder niet aannemen, dat het onderbewustzijn van den jongen alleen maar het idee van het vers en gesprek aangaf; immers zou het „medium”, dat in 't geheel geen Engelsch kende, die ideeën niet zoo zuiver in het Engelsch hebben kunnen overbrengen; de jongen moet bepaald iedere letter afzonderlijk en zoo de geheele woorden in het onderbewustzijn hebben gebracht.

Het resultaat is dus dat de derde onderstelling de waarschijnlijkste is; alle feiten zijn er mee in overeenstemming.

Het zou interessant zijn proeven te nemen op de wijze als spontaan in Vlissingen geschiedde; maar bij zulke kunstmatige proeven zal men niet licht de proefpersoon, al heeft hij de gave van „uittreden”, in zulke gunstige omstandigheden kunnen brengen dat die gave uit. Met mediums, die als percipient dienen, gaat dat beter; maar ook op hen werken proef-factoren volgens ervaring altijd storend.

(Slot volgt).

Te verbeteren:

Blz. 278: 1e kol., 14e r. *rainbow-covering* is één woord.

DE TOONKUNST.

Als de tonen spreken, kunnen wij niet onderscheiden of wij ons verleden of onze toekomst uitdrukken. Wij hooren verre dagen, heengegane en komende, want beide zijn ver; wij pogen ons iets te herinneren en tevens verlangen wij wat. Want geen toon brengt ons het tegenwoordige of is; zijn duur is slechts omzwerven in een kring, slechts het golven in een golf. Daarom trekken tonen ons nooit zoo geweldig met zich voort dan wanneer wij tegelijkertijd groote massa's wolken, schepen, menschenrijen zien voortbewegen; het gaan wordt ons dan een vergaan. Vloeien aldus in de tonen verleden en toekomst van ons hart samen en ontbreekt het tegenwoordige dat beide scheidt, dan zijn zij de aardsche echo der eeuwigheid, de mensch hoort niet meer de buitenwereld, doch zijn innerlijk en zijn eeuwig Ik.

JEAN PAUL.

DE VERWEZENLIJING VAN 'S MENSCHEN WARE ZELF

DOOR

Ds. H. J. D. R. THEESING.

„Weet gij niet dat gij Gods tempel zijt en dat de Geest Gods in U woont.”

1 Cor. 3 : 16.

I.

IN den aanvang is de menschelijke geest in de aardsche verhouding een sluimerende geest, verzonken in onbewustheid. Alle mogelijkheden van nadenken en bezinnen zijn verborgen en de geest is een zichzelf tot nu toe niet kennend mysterie. In deze sluimering, die van geen ontwaken weet, wordt allerminst gedroomd van wat een maal in wetenschap en wijsheid, in kunst en religie als waarheid voor en door den geest zal worden bedacht en doordacht.

Zoo is dan de mensch, drager des geestes, in den beginne niet meer dan deel der natuur, levend door en voor het stoffelijke. Het gebied des geestes is hem nog niet ontsloten. Van den Boom der Kennis at hij niet, noch van den Boom des Goeds en des Kwaads. Hij kent niet anders als de instincten der natuur, die veeltijds hard, wreed en dierlijk zullen zijn. Nog is hij dier onder dieren, ofschoon hij dan een hooger dier mag heeten. De kern zijns levens is het natuurlijk instinct van zelfhandhaving en van bestendiging der soort. Zoo is voor hem de belangrijkste streving het zich verschaffen van voedsel, opdat zijn lichamelijke behouden blijft. Daartoe zal hij uitgaan op roof en zich voorraad verschaffen, die voor hem eigendom en bezit zijn, dat hij verdedigt tegen soortgenooten. Het menschelijk geslacht zal hij bestendigen, gelijk al het natuurlijke zichzelf bestendigt. Hierin kan nog niet gesproken worden van man en vrouw, daar de vrouw niet meer dan „wijfje” wezen zal. De hoogere gevoelens immers zijn nog allerminst ontwaakt en al zal gezegd worden, dat enkele dieren, die toch schijnen te kennen en leven in den monogamen staat, zoo dit waar mocht zijn — zeker geldt het niet van den mensch.

Eerst door de tijden heen zal de sluimerende geest worden een ontwakende geest. Is het verwonderlijk, dat deze geest dan eerst gericht zal zijn op wat stoffelijk kan heeten en tot zelfhandhaving en soort bestendiging gewenscht is? Zoo zal het werktuig en het wapen worden bedacht;

zoo zal de ploeg worden uitgevonden, de uitgeholde boomstam zal tot boot gaan dienen, het hol zal worden tot een primitieve hut. Het vuur zal bekend wezen en worden aangewend. Door dit alles zal de mensch, nog gansch en al natuurlijk zijnde, de dieren gaan beheerschen. De goddelijke sprank is in hem ontvlamd.

Dit evenwel zal eerst de groote schrede voorwaarts zijn, dat de menschelijke geest den mensch tot het bewustzijn brengt van het eigen „Ik”. Want nu gaat de mensch zichzelf niet zien als zonder meer behoorend tot de natuur, maar als een afzonderlijk wezen in de natuur. Waar de mensch leert zeggen: „Ik”, „ik” besta, „ik” leef, maakt hij zich los van het hem omringende, waarin hij eerst onbewust leefde, en in welks geheel hij opgenomen was. Tot het bewustzijn gekomen zijner ikheid denkt hij zich niet meer „in” de natuur, maar „tegenover”. Eerst was alles in één kring besloten, nu zijn er twee gebieden, de kring van 's menschen „ik-leven” tegenover dit andere gebied, waarin gansch de verdere omgeving is vervat. Thans, nu de menschelijke geest het Ik en het niet-Ik heeft gesteld, begint de zelf-werkzaamheid des geestes. Nu vangt aan nadenken en bezinning over Ik en niet-Ik, hun gescheidenheid of hun samenhang.

Eerst zal de geest mensch en natuur gaan zien in hun gescheidenheid. Want de natuur is het grootsche, verhevene, weidsche en machtige, en de mensch komend tot besef van nietigheid, kleinheid en beperktheid, zal kennen eerbied, ontzag, gevoel van afhankelijkheid, ja vrees voor de groote, geweldige, onberekenbare natuurkrachten. In zijn religie zal de Natuur God zijn. Aan de oneindige majesteit der natuur, aan den rijkdom en het wonder van het Leven in zijn vruchtbaarheid wordt door den mensch het boven-menschelijke ervaren.

Toch — het denken des menschen zal door de eeuwen heen hooger stijgen en waar eerst de natuur gesteld werd als het andersoortige, als het Goddelijke, daar zal de geest de natuur gaan zien als het gelijksoortige. Mensch en natuur zijn beiden stoffelijk. Niet de natuur kan God heeten. God is boven de natuur, verheven boven mensch en natuur, boven en buiten de sfeer der stoffelijk-

heid, boven en buiten al het geschapene. De eerst gescheiden sferen van mensch en natuur vloeien opnieuw in eenen. De tweede sfeer, de sfeer van het goddelijke gaat boven de natuur uit. Al het geschapene behoort tot één gebied, gelijksoortig in stoffelijkheid en in afhankelijkheid van de tweede sfeer, de sfeer Gods.

Waar de geest tot deze gedachte is gestegen, begint de mensch zich te bezinnen op zichzelf. En nu zal hij tot zijn verwondering ervaren, dat er iets boven-stoffelijks in hemzelf is. In hemzelf is nog een andere sfeer. Er ontwaken hogere gevoelens en begrippen; zijn stoffelijke zelfhandhaving vindt een beperking in denkbeelden aangaande goed en kwaad; zijn lichamelijke zelfbestendiging wordt veredeld door een hooger liefde-gevoelen. Van roof-huwelijk en koop-huwelijk stijgt de mensch tot het samenleven uit wederzijdsche toegenegenheid. De slavin wordt levensgezellin, de polygamie is reeds verlaten voor het monogame huwelijk. Een gansche reeks van gedachten en gevoelens openbaart den mensch iets andersoortigs in zichzelf. Dit is de geboorte der ziel, de aanvang van het innerlijk leven. In de natuurlijke sfeer des menschen breekt de goddelijke sfeer door.

Uit deze sfeer zal ten schoonste opbloeien moraal, religie en kunst. Door zelfbezinning is de mensch gekomen tot het weten, dat hij meer is dan de natuur, voorzoover hij deze tot nu toe kent. In zich ontdekt hij de tweede sfeer. Want in hem is een ziel, een geest, die zich uit. Thans is hij een dubbelwezen.

Maar nu ook zal de mensch in moderner tijd zich bezinnen over de natuur en hier zal de wetenschap tot bloei komen. En het oogenblik zal aanbreken, dat de mensch de tweede sfeer ontkennen zal. Alles zal stof zijn, en werking van stof. De natuur is spel van stof en kracht. Er is niets anders, zeker niet een God boven en buiten de wereld. Deze beschouwing der natuur brengt het inzicht door den mensch aangaande zichzelf verworven, aan het wankelen. Hij zal loochenen de ziel, het goddelijke in zich. Eén sfeer is er slechts: het stoffelijke. Denken is arbeid van hersencellen en niet meer; godsdienst een overgeërfd bijgeloof en moraal een nuttigheidsgewoonte.

Toch — ondanks deze wetenschap kan en wil de mensch het eerst-verworven inzicht niet opgeven. Hij kan een hooger innerlijk, een sfeer des geestes niet loslaten. De geest in hem getuigt: tóch zijt gij, o mensch, meer dan stoffelijk product en meer dan kunstige machine.

Een evolutie der natuur, een stijgen van lager

tot hooger als werking van blinde krachten wordt een absurditeit. Blijkt niet in de materie te zijn een doelstrevend beginsel? Is de gansche keten der evolutie niet hiervan openbaring? Is niet al het stoffelijke een in vorm verhullen van iets Anders? Dit hooger scheppende roept te voorschijn sterrenwerelden, de aarde, het leven op aarde en zoekt tastend naar steeds nieuwer en hooger levensvormen. Hier wordt verstaan, dat al het stoffelijke gestalte is des Geestes. Ja, deze Geest is het onzichtbaar samenhoudend beginsel van al-het-zijnde! Het ware zelf des menschen, en het ware zelf der natuur zijn één; beiden zijn de aan vorm gebonden, zich in vorm verwezenlijkende Geest. Het in de natuur nog onbewuste is in den mensch tot bewustzijn gekomen van zichzelf. Zoo is niet alleen de schepping gefundeerd in God. Hier ontvangt religie, kunst en moraal niet alleen zijn geestelijken ondergrond. Neen — hier rijst daarenboven de zekerheid, dat het denken, willen en gevoelen des menschen, een denken, willen en gevoelen Gods in ons is. Zoo kan de sfeer des Geestes heeten de sfeer Gods. Dit is de sfeer van ons „ware Zelf”.

II.

Het ware leven is verwezenlijking van het „ware-Zelf”. In het „ware-Zelf” is potentiëel aanwezig het ethische. Zoo moet dit verwerkelijk worden tot realiteit.

In het streven naar deze verwezenlijking zal ons openbaar worden dat het ethische andere wetten stelt als onze stoffelijke natuurlijkheid. Want de wet der natuurlijkheid is onbeperkte zelfhandhaving en zelfbestendiging. Het ethische, absoluut genomen, zal het tegengestelde eischen, zelfopgeven en zelfvernietiging, offer en vernietiging des natuurlijken levens. Zoo is in den mensch tweërlei wet. De wet onzer stoffelijkheid zal blijken strijdig te zijn met het ideële, dat in ons tot bewustzijn is gekomen. Heiligheid, rechtvaardigheid en liefde zijn niet te verwezenlijken dan door de natuurlijke zelfhandhaving in te perken of — op te geven.

Dus staat de mensch, die uit het ware Zelf wil leven, voor een keuze. Twee wegen kan hij gaan. Deze wegen zijn niet parallel, noch leiden zij tot een eender doel. Zij gaan uiteen en verwijderen zich van elkander tot in het oneindige.

Welken weg zal de mensch hier kiezen? Dit is voor hem de hoogste vraag en hij is niet bereid te kiezen in lichtvaardigheid. De oude vertrouwde weg der zelf-handhaving is hem bekend. Deze drang heerscht in zijn bloed. De andere weg is de

onbekende weg, is nieuw, en hij is niet met dezen weg vertrouwd. De weg der natuurlijkheid is een vlakke weg. Maar de andere?

Hier is een innerlijke stem, die spreekt en getuigt, dat de weg van het ethische een weg opwaarts is, leidend naar ongekende mogelijkheden. Onweerstaanbaar dringt het ware-Zelf zich aan ons op. Met deze gedachte vertrouwd geworden ziet de mensch, dat dan het hoogere moet worden betreden.

Alleen — al ziet hij dien weg, daarom gaat hij dezen nog niet op. Wie zou niet opzien tegen het offer van een opgeven of beperken onzer natuurlijkheid. Wie voor dit offer terugdeinst kan de stijgende levenslijn niet volgen, noch leven uit het hooger-Zelf.

Zoo is de verwezenlijking van het ethische allermint iets voor de van eigen menschen-waarde nog onbewuste menigte. Slechts de zich van zijn ware Zelf bewuste enkeling zou zich hiertoe kunnen verheffen. Voor de schare is het hoogste doel des levens het stoffelijke. Om te komen tot een andere waardeering des levens en het geestelijk goed het hoogste te achten, daartoe is noodig een verandering van 's menschen wil.

Alleen de wedergeborene, hij, die niet alleen geboren is naar de natuur, maar ten tweeden male ook naar den geest, hij kan den weg des geestes kiezen, tot het offer bereid. Aan deze wedergeboorte is de schare nog niet toe en het is betwifelaar of zij in afzienbare tijden zoo ver zal zijn genaderd. Zoo is dan de menigte bevangen in de natuurlijkheid en kent geen hooger heil dan zichzelf te handhaven en te bestendigen in haar nakroost.

Alleen de wedergeborene heeft de hoogere levenswaardeering gevonden en voor hem is het ethische datgene wat moet worden verwezenlijkt. Deze wedergeboorte komt niet dan na een smartelijke en pijnlijke crisis, want de bereidheid tot het offer is een overwinning, die niet dan na harden strijd behaald kan worden. In dien strijd kan voor velen de lichtende gestalte van Jezus tot een levenwekkend voorbeeld zijn. Toch — zelfs bereid tot het offer, beseft de mensch nog niet de zwaarte hiervan noch de onmogelijkheid het volkomen offer te brengen.

Want — leven uit het ethische en leven uit het hooger Zelf gaat niet samen met een leven uit het lagere. Dit is de eerste onoverkoombare moeilijkheid. Maar dit is de tweede. Wetend dat het ethische anders is, is den mensch nog niet bekend hoe en wat het is.

In eersten aanleg zal de mensch tot de kennis hiervan komen, doordat hem een zedelijke wet wordt opgelegd, die op boven-natuurlijke wijze door God geopenbaard zal heeten. Immers op deze trede van den geestes-groei wordt nog gesproken van een goddelijke macht, die zijn wil aan een priesterkaste kenbaar maakt door goddelijke openbaring.

Zoo is het ethische belichaamd in de wet en is wetsvervulling verwezenlijking van het ethische. Vooral zal hier de nadruk vallen op den eisch van heiligheid. Door het getrouw opvolgen van de wet en den voorgeschreven cultus wordt deze heiligheid verworven. De sterfelijke mensch krijgt deel aan de goddelijke sfeer door heilige wassching en door vasten, door 't zich onthouden van verboden spijzen en van het geslachtelijke. Door vervulling dezer voorschriften wordt de mensch heilig. Verwezenlijking van het ethische is dus verwezenlijking van de wet. Ja reeds de uiterlijke vervulling zal voldoende wezen als bewijs van heilig leven. Dat het uiterlijke niet het ware heeten kan, tenzij het symbool is van een innerlijk levensproces, een enkeling mag dit hebben verstaan, voor de groote menigte bleef dit vooralsnog verborgen.

Toch zal langzaam de gedachte groeien dat de verwezenlijking van het ethische als de heiliging des levens niet valt te beoordeelen naar den uiterlijken „schijn” maar naar het innerlijk „zijn”. Onder Israël hebben de profeten deze gedachte uitgesproken en zoo het evangelie voorbereid. Tevens is door enkelen hunner met nadruk verkondigd dat verwezenlijking van het ethische behalve heiligheid, ook insloot rechtvaardigheid. Hier wordt de maatschappij dier dagen in haar samenstelling en opbouw geoordeeld.

Dus wordt de kern van het ethisch leven verlegd naar het innerlijk des menschen. De ethische wet van heiligheid en rechtvaardigheid moet innerlijk worden vervuld. Hierin ook is de groote beteekenis van Jezus en zijn evangelie gelegen, voorzoover daarin gesproken wordt van het ethische en zijn verwezenlijking. Het kenmerk van het ethisch leven wordt niet gezocht in de nauwgezette vervulling der wet, maar in een rein, heilig, rechtvaardig en liefdevol hart. Hier wordt ons de groote waarheid geopenbaard dat de innerlijke gezindheid meer is dan de uiterlijke vorm. Verwezenlijking van het ethische is allereerst een innerlijk levensproces. Waar zoo de nadruk wordt gelegd op een groeiend innerlijk leven, wordt tevens de belemmering hiervan gezien in 's menschen lagere begeerten. Om deze machteloos te kunnen maken

moet de eisch van het ethische op de allerkrachtigste wijze worden gemotiveerd. Dus wordt de eisch gesteld niet alleen als eisch God's, maar wordt tevens verbonden met de gedachte der goddelijke Vergelding in loon en straf. De verwezenlijking van het ethische wordt zelfs in het evangelie nog niet gezien als eisch van menselijke waardigheid, althans wordt het der menigte niet als zoodanig voorgehouden. De noodzakelijkheid van het nieuwe leven wordt gemotiveerd uit het op handen zijnde Oordeel over de wereld; de groote catastrofe zal aanbreken. Het Koninkrijk Gods is nabij gekomen, weldra komt het oordeel met zijn verterend vuur. Alleen de bekeerden zullen behouden blijven, dit zal hun loon zijn; de anderen zullen vernietigd worden, dit zal hun straf wezen. Zoo moet de hoop op loon, de vrees voor straf aan den eisch tot verwezenlijking van het ethische kracht bij zetten.

Ook het oorspronkelijk Christendom zal deze motiveering naar voren brengen. En de prediking van het ethische zal evenzeer als het opleggen van

een bepaalde godsdienstige waarheid onder meer gemotiveerd worden met de vergeldingsgedachte, er zal een hemel wezen en een hel.

De moderne mensch beseft met het Evangelie dat de verwezenlijking van het ethische gelegen is niet in den uiterlijken vorm, maar in de innerlijke gezindheid. Alleen de motiveering van uit de vergeldingsgedachte is voor hem een onzuiverheid. Verwezenlijking van het ethische in hoop op loon of uit vrees voor straf, kan voor den modernen mensch niet het hoogste wezen. De menigte moge niet tot het ethische gebracht kunnen worden tenzij haar de vergelding Gods wordt voorgehouden, de hogere mensch tracht het ethische te verwezenlijken, wijl hij verstaat dat eerst deze verwezenlijking hem brengt in de levenssfeer, waarin hij krachtens zijn ware Zelf moet leven. Het ethische vindt zijn motiveering in zich zelf.

(Wordt vervolgd.)

ALS DE GOLF.

*Mijn eeuwge ziel, in 't rustelooze streven
opgaand en dalend als de onvatbre golf,
die voortgestuwd en weer teruggedreven
ter wijde zee, zichzelf een grafstee dolf
om, weer naar boven wentlend, om te spranklen
in 't gouden licht der zon, — mijn eeuwge ziel,
waarop zóó schaarsch uw gouden zonlicht viel,
hijgt wild naar U, mijn God; in 't bochtig zwoegen,
en kent U noch en ziet U, maar zij voelt
Uw almacht en verneemt, met liefdebeven,
Uw mildheid aan elk toppunt van haar leven.*

PROSPER VAN LANGENDONCK.

„Van nu en straks”.

HET BIJGELOOF VAN AUGUSTINUS

DOOR
H. BAKELS.

ER schijnt een zeker noodlot op mij te rusten. Ik moet altijd een beetje tegen de bocht in gaan. Nu weer in zake Augustinus. Maar ik kan het heusch niet helpen, dat ik eenige uitspraken van hem tegenkwam, die mij frappeerden en die ik het mijn plicht vind hier mede te deelen. Een *vrij-religieus* tijdschrift als „De Tempel” staat gelukkig voor dergelijke mededeelingen open. Het is een vloek, welke op de aan dogma's gebonden godsdienstige periodieken rust, dat ze ontzettend veel *verzwijgen*, en alzoo het publiek eenzijdig inlichten. Het gaat ten slotte waarlijk denken, ... neen! sterker: het denkt reeds sinds eeuwen: dat Augustinus' geschriften en het Nieuwe Testament en dergelijke oude heilige en halfheilige boeken niets dan heiligs bevatten. Toch staat de zaak heel anders. En het zou vurig te wenschen zijn, dat het publiek deze geschriften eens zelf bestudeerde. Hoe meer en hoe dieper des te beter. Dan zou ze wel gewaar worden, dat er heel wat kaf onder het koren is.

Maar helaas, het publiek heeft voor deze studie tijd noch lust noch (meestal) onderscheidend vermogen. Laten anderen en ik het dan inlichten.

Welnu, ter zake dan.

Wat kan er eerwaardiger zijn dan Augustinus? Neen, wij zijn geen Roomschen. En „heiligen” bestaan voor ons niet. Maar met *Augustinus* scheelt het niet veel. Als men den naam „Augustinus” uitspreekt, dan gaat de stem steeds eenige graden omlaag, teneinde door hare zekere gedemptheid uit te drukken, dat die voornaamste aller kerkvaders voor ons toch wel een soortement van heilige is. En wie kent niet zijn bekendste spreuk, welker inhoud is, dat „het menschelijk hart geen rust vindt, tenzij het rust vindt in God”?

Intusschen (ik heb het reeds elders vroeger vermeld): wie 's mans levensgeschiedenis tot in bijzonderheden leest, die ziet helaas, dat ook deze man om den dood geen heilig boontje is geweest, ja zich tegenover zijne jonge verloofde op sexueel gebied buitengewoon onsympathiek gedragen heeft. Ik heb dat in § 27 van „Herschreven Bouquetje Dogmatiek”, dat ik bezig ben te schrijven, volledig gedocumenteerd uiteengezet. Men hebbe dus nog even geduld; dan zal men met

eigen oogen zien, dat Augustinus' karakter niet erg fraai was, al heeft hij voor de menschen succes gehad en al heeft hij het zelfs tot „heilige” gebracht.

Heden wil ik het over zijne geloofsovertuigingen hebben. Ik las van hem zulke grove stalen van kinderachtig bijgeloof, dat ik mij afvraag: of zulk een Afrikaner van voor vijftienhonderd jaar, zulke menschen uit de vierde eeuw, wel geschikte menschen zijn om ons nog tot leidslieden te dienen.

U gelieve zelf te oordeelen.

* * *

In het 22ste boek van zijn „De civitate Dei” (Over den Godsstaat) vraagt hij zich af, waarom er niet meer zulke groote wonderen gebeuren als in Jezus' en der apostelen dagen. En hij antwoordt zichzelf, dat dit thans niet zoo erg meer noodig is. In het begin onzer jaartelling, toen alles nog heidensch of joodsch was, moesten (zegt hij) de menschen wel door zulk een paardemiddel tot geloof gebracht worden. Thans is de eerste duw gegeven; de menschen zijn reeds ten deele geloovig; derhalve is het paardemiddel niet zoo noodzakelijk meer.

U ziet derhalve hier het gewone platte Roomsche denkbeeld, dat de nieuwe ware godsdienst door *wonderen* zijne voortreffelijkheid bewijzen moet.

Maar, zegt Augustinus, er gebeuren heusch nog wel eens wondertjes, hoor! En dan noemt hij een heele rij van wonderverhalen op, in zijn tijd en ten deele in zijn eigen naaste omgeving geschied. Als volgt:

In Milaan (waar hij woonde) zijn de beenderen van de martelaren Protasius en Gervasius gevonden op aanwijzing van een dróóm van bisschop Ambrosius. En toen er naar aanleiding van die wedervondst een huwelijksfeest werd gevierd, toen werd in tegenwoordigheid van de geheele gemeente een blinde genezen.

In Carthago (de universiteitsstad waar de jonge Augustinus studeerde en een echte losbol was, waar hij er ook eene maintainée op na hield) was hij er zelf getuige van, dat een vriend van hem, Innocentius, genezen werd door zijn (Augustinus') gebed en door het gebed van andere vrienden.

Die Innocentius had namelijk een gezwel. (Zeker te veel uit geweest.) Het moest onmiddellijk geopereerd worden. Innocentius had, evenals de menschen van nu, geen zin aan het mes. Nu gingen Augustinus c.s. aan het bidden, en het gezwel genas. „Plotseling” nog well!

Nu verzoek ik u, o lezer, u dit tooneel te realiseren. Wij stellen ons zulke heilige kerkvaders altijd voor met plechtig gebaar, gehuld in deftige tabbaarden, verdiept in godsdienstig gepeins, of sprekende in de kathedralen voor de talrijke vergaderden. Maar hier ziet u nu Augustinus als het ware in *négligé*. En wel: biddend bij een zweer van een vriend.

Het is bijna komisch. Maar neen, het is niet komisch. Maar het is dieptreurig. Het is om te huilen. Dat wij onze vereerde voorgangers zoo van hun voetstuk zien vallen, immers bevlekt als zij blijken te zijn met het kinderachtigst bijgeloof.

* * *

Augustinus gaat voort wonderen te verhalen, waarvan hij weet, dat ze heusch in zijn dagen gebeurd zijn.

Te Carthago alweer was eene vrome vrouw. Zij leed aan borstkanker. Men wist raad. Een pasgedóópte maakte het kruisteecken over de zieke plek. En de vrouw genas. Augustinus gelóóft het. Waarom zou hij het anders vertellen?

Verder: een aan podegra lijdende dokter werd genezen, alleen omdat hij zich liet doopen. — Hoe nuttig is dus de doop! (Dit wordt in „Herschreven Bouquetje Dogmatiek” nog verder aangetoond ten opzichte van Augustinus.)

Verder: Een stuk heilige aarde, dat van Jezus' graf te Jeruzalem genomen en naar Carthago gebracht werd, bewerkte aldaar, dat een huis, waar het spookte, van de spookgeesten werd bevrijd.

Augustinus geloofde dus ook al in spoken!!

Datzelfde fragment grafaarde deed nog meer: het genas een verlamd jongmensch. —

Te Hippo (in Noord-Afrika bij het huidige Tunis), waar Augustinus later bisschop was, werd een meisje van een boozen geest bevrijd. (Augustinus geloofde dus ook al, zeker naar aanleiding van Ephezen 6 vers 12, aan booze geesten!). En hoe werd het meisje van dien boozen geest bevrijd? Wel, men zalfde haar met olie, welke vermengd was met de heete tranen van een voor haar biddenden geestelijke, die zijne tranen laat vallen in de heilige zalfolie, en die het arme kind met dit mengsel insmeert.....

Augustinus gaat in zijn vierde-eeuwsche wijsheid naïevelijk voort met het opnoemen van won-

deren. Er was namelijk te Hippo ook een arme schoenlapper. Deze had geen kleeren. Nu bad hij tot de te Hippo beroemde „twintig martelaren”; en zie, terstond ving hij een grooten visch met een gouden ring in den buik. Nu kon de stakker kleeren koopen. Is het niet fraai? Het verhaal is bijna zoo mooi als dat van Mattheüs 17 vers 27.

Dan was er nog een voorname heiden, die maar steeds hardnekkig versmaadde om gedoopt te worden. Maar men wist wel raad. Men nam bloemen van het altaar van den martelaar Stephanus en legde ze den mijnheer, terwijl hij sliep, aan zijn hoofdeind. En zie, toen hij wakker werd... was hij bekeerd!

Die Stephanus was niet de bekende evangelist uit Handelingen 7, maar een Afrikaner, denkkelijk een soort van Berber of halve Moor, evenals Augustinus trouwens zelf was. Die Stephanus was een duizendwondertje. Toen er eens een jongen door een ossenwagen was overreden en dóódelijk verwond, toen bracht men hem, vertelt de grroote Augustinus, naar het heilighdom van Stephanus, en „terstond” geraakte hij weder tot zijne volle gezondheid. Al zijn afschuwelijke wonden waren op eens dicht, en de huid weer in orde. Wie het niet gelooft is een kniesoor.

* * *

Zie lezer, dat alles had u zeker niet van Augustinus verwacht. Maar *ik* kan het heusch niet helpen, dat de man zoo bijgeloovig was. En ik jök niet. Ik fantaseer niet. Ik zuig het niet uit mijn duim. Lees het zelf na als ge er spirit genoeg voor hebt in het 22ste boek van Augustinus' eigen *Civitas Deï*, dat deze kerkvader met zijn eigen schrijfstift geschreven heeft.

Ik weet wel, dat hij ook betere, ja overschoone dingen geschreven heeft. Maar ik weet zeker, dat gij het met mij eens zijt als ik verklaar, dat men, om den gehéelen Augustinus te beoordeelen, niet eenzijdig door enkele mooie spreken en vele mooie verhandelingen, maar door zijn vollédig oeuvre, benevens de kennis van alle trekken van zijn karakter, moet zijn ingelicht.

* * *

Maar wat zijn wij dan, met die bovenvermelde wonderzuchtigheden, mijlen en mijlen ver verwijderd van die oude oude voorgangers, hetzij Chineeche, hetzij Boeddhistische, hetzij Christelijke.

Wij zijn menschen van den tijd dien God tháns geeft, en kijken door Gods gunst uit onze *eigene* oogen, bij het eigen licht, dat God ons thans geeft. En het zweren bij die oude voorgangers laten wij liefst aan anderen over. Zoo zij het.

PSYCHICAL RESEARCH

DOOR

W. H. C. TENHAEFF.

II.

Over het voorkomen van supernormale verschijnselen, den aanvang van het wetenschappelijk onderzoek dezer fenomenen en den oorsprong van het woord „Psychical Research”.

(Vervolg van pag. 137.)

DEN 6en Januari 1882 werd te Londen, op initiatief van Prof. Barrett, een conferentie gehouden, waarin men er op wees hoe veel beter het zou zijn, wanneer de onderzoekers op dit gebied zich aan eensloten, dan dat zij zoo geheel los van elkaar hun arbeid verrichtten. Het gevolg hiervan was, dat op 20 Februari van datzelfde jaar de Society for Psychical Research werd opgericht, welk genootschap den 20en Februari van het vorige jaar (1922) zijn 40-jarig bestaan herdacht.

Zoo dateert dus het officieel wetenschappelijk onderzoek van $\pm$ 1860.

Men heeft dit onderzoek den naam van *Psychical Research*, van *Psychisch Onderzoek* gegeven.

Deze benaming is zeer begrijpelijk, wanneer men bedenkt hoe tal van supernormale verschijnselen ons omtrent het wezen der menschelijke psyche of ziel beloven in te lichten, en vermogens der ziel schijnen te zijn.

Verschijselen als die waarvan Sven Hedin ons er een vermeldt, en waarvan men er in de verslagen der Society for Psychical Research vele, analoge, goed gedocumenteerde gevallen kan vinden, leiden tezamen met verschijnselen als dubbelgang, telekinese, materialisatie, hauntings (verschijnselen in z.g. spookhuizen en op z.g. bezochte plaatsen), bezetenheid, enz. enz. tot de overtuiging, dat de mensch een dubbelwezen is, bestaande uit ziel en lichaam, en dat de menschelijke ziel na den dood van het lichaam blijft voortbestaan, terwijl andere groepen supernormale verschijnselen, zooals wij die b.v. bij gehyptotiseerden leeren kennen (ongevouligheid, beheersching van organische functies door suggestie, stigmata, enz.) alsmede de verschijnselen die men bij materialisatiemediums kan waarnemen, ons de ziel als oorzaak der stoffelijke

levensverrichtingen, als opbouwster en instandhoudster van het lichaam doen zien.

Zoo heeft de studie der supernormale verschijnselen menigeen gebracht tot een psychisch monistische levensbeschouwing.

III.

Hoe komen wij tot resultaten? Observatie. Enquête. Observatie onder experimenteele omstandigheden. De moeilijkheden van het onderzoek.

Ten einde den lezer een zoo zuiver mogelijk beeld te geven van de resultaten welke de studiën op dit gebied tot op heden opgeleverd hebben, wil het mij gewenscht voorkomen, hier eerst een en ander mede te deelen met betrekking tot de wijzen, waarop men in de P. R. tot die resultaten tracht te komen.

Onder deze neemt het experiment een voorname plaats in, hoewel het niet de eenige weg is die ons ten dienste staat.

De studie der berichten over supernormale verschijnselen die wij, zooals wij reeds zagen, bij onderscheidene auteurs, behoorende tot verschillende volkeren en verschillende tijdperken der geschiedenis, kunnen vinden, kan ons ongetwijfeld alleen reeds heel veel leeren met betrekking tot het wezen dezer verschijnselen.

Wanneer wij deze berichten gaan groepeeren om daarna de verschijnselen van éénzelfde groep onderling te gaan vergelijken, indachtig de uitspraak van Prof. Charles Richet, dat in de overeenstemming der fenomenen het bewijs voor hun echtheid is gelegen, dan kunnen wij, dit valt niet te ontkennen, veel betreffende hun wezen te weten komen alsmede zekere conclusies trekken.

Want, heeft één verhaal, zelfs al is het ook afkomstig van een persoon, wiens waarheidlievendheid wij in geen enkel opzicht meenen te mogen betwijfelen, toch altijd een zekere relatieve waarde, o.a. op grond van hetgeen de „Psychologie der Aussage” en de „Tatbestandsdiagnostik” ons

¹⁾ Deze beide wetenschappen spreken ons o.a. van den invloed, die emoties, fantasie, herinneringsfouten, e.d. op het getuigenis kunnen uitoefenen.

leeren¹⁾ en kunnen wij derhalve wel niet anders doen, dan een zekere gereserveerdheid aan den dag leggen tegenover één zoo'n getuigenis, en dit te meer, wanneer het een verschijnsel betreft, zeldzaam voorkomend en met weinig aanrakingspunten met het ons bekende, deze gereserveerdheid wijkt, en gaat plaatsmaken voor een meer welwillende houding, wanneer wij de beschikking krijgen over een groot aantal getuigenverklaringen met betrekking tot éénzelfde groep verschijnselen, waargenomen door verschillende, elkaar geheel vreemde personen, van beiderlei kunne, onder verschillende omstandigheden, op verschillende plaatsen, op verschillende tijdstippen, met betrekking tot verschillende gebeurtenissen, en het blijkt ons bij aandachtige beschouwing dezer onderscheidene getuigenverklaringen, alsmede uit een vergelijkende studie hiervan, dat zij alle zekere analogieën vertoonen, zooals dit o.a. het geval is bij de verschijningen („phantasms”) van overledenen en het voorspellen van toekomstige gebeurtenissen.

Want wij begrijpen dat het toch tot de praktische onmogelijkheden zou behooren, wanneer fantasie, onjuiste waarneming, toeval, e.d., dingen die toch meer dan iets anders op deze wereld onderhevig zijn aan grillen en verandering, steeds maar weer het aanzijn gegeven zouden hebben aan zooveel overeenstemming.

Tot deze erkenning kwam o.a. de 17e eeuwse theoloog Joseph Glanvil (1636—1680) die o.m. opkwam tegen het autoriteitsgeloof van de Aristoteliaansche wijsbegeerte en het goed recht verdedigde der waarneming, met de eigen, daartoe geschikte zintuigen.

In zijn werk „Sadducismus triumphatus, of het volledige of klare bewijs voor het bestaan der spookverschijningen, zoogenaamde geesten en tooverij” tracht hij dit bewijs geheel op de hiervoor genoemde overeenstemming te grondvesten.²⁾

Ten slotte kunnen wij, na een vergelijkende studie der berichten van voorgeslacht en tijdgenooten, welke wij ongevraagd in boeken, tijdschriften, kranten, enz. aantreffen, door middel van een enquête de kroon op ons historisch onderzoek plaatsen.

Wij vragen dan aan onze tijdgenooten hetgeen zij ons met betrekking tot de verschijnselen welke wij wenschen te bestudeeren weten mede te deelen, waarbij wij onze vragenlijst op zoodanige wijze moeten trachten in te richten, dat het resultaat

der antwoorden het gestelde doel zooveel mogelijk nabij komt. Het opmaken van een dergelijke vragenlijst vereischt derhalve een groote mate van georiënteerdheid en kennis, benevens inzicht op het betreffende gebied.

Bij het enquête-onderzoek verlaat men het zuiver passieve standpunt dat men inneemt, zoolang men slechts materiaal bestudeert, dat men ongevraagd geboden vindt in boeken, tijdschriften, kranten, enz. Het vormt derhalve wel de tusschenschakel tusschen de historische methode en het experiment, waarbij wij ingrijpen, en waarop wij later zullen terugkomen.

Het is hier wel de plaats om even te herinneren hoe in 1882 de S. P. R., ter verwezenlijking der punten 1 en 4 van haar programma³⁾, een met zorg samengestelde vraag in eveneens zorgvuldig gekozen dagbladen deed opnemen, zoodat het alleszins redelijk kon worden geacht, in de binnengekomen antwoorden (die aan een scherpe critiek werden onderworpen) een aanleiding te vinden conclusies te trekken, welke gevoegelijk als gemiddelden voor de geheele bevolking zouden mogen worden beschouwd.

Hiermede opende zij de eerste enquête op dit gebied welke tevens in die dagen voor Ribot een aanleiding was de S. P. R. te betitelen als „la plus grande agence d'enquête psychologique existante”.

Haar uitkomsten, welke verrassend waren, vindt men verzameld door Gurney, Myers en Podmore in het werk „Phantasms of the Living” en zij vormen heden ten dage één der meest belangrijke bronnen voor onze kennis met betrekking tot de telepathie en aanverwante verschijnselen.

³⁾ Deze punten hebben o.a. betrekking op het onderzoek naar den aard en de grootte van den invloed, die door het eene denkvermogen op supernormale wijze op het andere kan worden uitgeoefend, alsmede op dat aangaande verschijningen op het tijdstip van den dood of op andere tijden.

Een schepping, beperkt tot de werkingen van de stof zou het omgekeerde zijn van een weldaad en een slechte getuigenis afleggen voor 't Goddelijke.

KINGSFORD EN MAITLAND.

²⁾ Voor Glanvil zie men o.a. A. Aksákov „Vorläufer des Spiritismus”, Leipzig Oswald Mutze.

DE THEOSOPHEN IN WEENEN

DOOR

MARCEL VAN DE VELDE.

Eighth Congress of the Federation of the National Societies of the Theosophical Society in Europe.

WANNEER uit zooveel landen zóoveel theosophen bijeenkomen en dat in een stad als Weenen — dan is er iets belangrijks aan de orde". Dit is zoowat de gedachte, die de bevolking in Weenen uitstraalde, bij het zien van de typografisch-verzorgde aanplakbrieven (overal in de stad) en het herhaaldelijk ontmoeten van vreemdelingen met een „Kongressabzeichen". En het is niet te bout gesproken, wanneer ik hier nêerschrijf, dat dit Kongres, dat van 21 tot en met 26 Juli duurde, iets gewijzigd heeft in de atmosfeer van de Droomstad der Groote Gebouwen aan den machtig-breedenden Donau. Want hij, die persoonlijk heeft kunnen zien, hoe dit Kongres bezielde werd door de mateloos-rustige figuur van den sympathieken Oosterling Jinarajadasa — hij zal verzekerd zijn van het bestaan en de intense werking der niet te definieeren Geestelijke Kracht. Het ware ondoenlijk om een verslag te geven van alles wat daar in die dagen is gewrocht — van al dat menigvuldige, dat er is besproken en door zoo ontelbaar velen uitgewerkt; hoe alles daar was als een stuwend werken eener hoogere liefde, die in vele landen scharen van menschen aan den arbeid zal zetten. Men prate mij bij het noemen van den naam Jinarajadasa niet over persoons-vereëring, want niemand zal mij den eerlijken mensch kunnen aanwijzen, die zoude kunnen *met recht* zeggen, dat deze kundige Theosoof niet sympathiek, niet bijzonder-rustig was. De eerste dag kenmerkte zich al dadelijk door het feit, dat deze zeer internationale samenkomst (er waren zoowel IJslanders, Arabieren als Bengaleezen) geopend werd door een gezongen *Hollandsch* choraal, onder leiding van den blinden organist en dirigent W. van Thienen.

Een groote vreugde golfde door de enorme zaal bij de korte toespraken van de verschillende „Generalsekretäre", der diverse vertegenwoordigde afdeelingen. Hier klonk broederlijk het Finsch, het Deensch, het Russisch, het Tsjecho-Slowaaksch achter elkander, vertaald in het

Fransch, Duitsch en Engelsch. Hier was het, dat de leden der groepen opstonden en ieder wuifde bij het zien van de broeders en zusters die van zoo verre gekomen waren — uit Amerika, Polen, Australië, enz.

En des avonds bij de receptie in den Foyer was het één weelde van nationale drachten — de Friezin met de gouden kap, de Florentijn in Danteske kleedij, de Mohammedaan in kaftan en tulband, de Roetheensche, de Tsjecho-Slowaaksche, de Russische vrouw; Tiroomsche kleeren, naast donkere dames in zwierige slendangen en bruine heeren met een fez. Dit was een kinderlijke vreugde en blijheid in deze wandelgangen van dit enorm-weidsch Konzerthaus — een gebouw, dat wel gemaakt leek om Theosophische kongressen in te houden.

De tweede dag waren er zeer de aandacht-trekkende voordrachten, zooals „Life as Ceremonial" door Mrs. Besant—Scott en „The Story of the Holy Grail" door Mrs. Bindley. Deze laatste lezing, die ik bijwoonde, werd voorafgegaan door een Kantele-spel van Mrs. M. Maugham, dat ik nimmer zal vergeten, zoo sereen, zoo zuiver des geestes waren hare muzikale „Impressions". Des middags trad J. Krishnamurti op met een lezing over „Internationalism". Dit gansche kongres ademde de internationale geest waarop de auteur van „Education as Service" op dien middag doelde. In de telkens terugkeerende kleine toespraken van C. Jinarajadasa werd ten andere ook herhaaldelijk gewezen op het internationale karakter en de noodzakelijkheid daarvan en dit was mede de oorzaak, dat dit heele kongres zoo volstrekt harmonisch verliep. Madame Demarquette gaf op dien Zondag een Aria van Händel ten beste „Ich weiss, dass mein Erlöser lebt", waardoor ieder in de gelegenheid was haar bijzonder vol en goed-gecultiveerd orgaan te waardeeren. Des avonds was de eerste „öffentlicher Vortrag", gehouden door C. Jinarajadasa, over het onderwerp „Vital Topics in the Light of Theosophy". John Cordes, de vertegenwoordiger voor Oostenrijk, vertaalde in het Duitsch. A. von Fielitz Coniar, de representant voor Deutschland, presideerde — want, naar Engelsche mode, was er

voor elke samenkomst een „chairman”. De pers heeft zich over deze lezing en de volgende niet onbetuigd gelaten. Er waren dagen, dat éénzelfde krant twee en drie verslagen had over de werkzaamheden van het Kongres — wel een bewijs, dat de Wiener journalisten een betere intuïtie hebben ten deze dan hun Nederlandsche collega's, die de theosophische openbare werkzaamheid veel te veel negeren en zelfs voor andersdenkenden belangrijke momenten verwaarloozen grondig te behandelen. Wij willen daarmee niet zeggen, dat elk dagblad even waardeerd geschreven heeft — hoe zou dat eerlijk kunnen? Maar wel, dat elke krant gezorgd heeft voor goede, heldere verslagen, die aan hen, die de lezing niet hadden kunnen bijwonen, een duidelijk begrip bijbrachten van het behandelde onderwerp. Jinarajadasa, die de Duitschers en Oostenrijkers „Jinara-jàdasa” noemen, sprak in een voor ieder duidelijk Engelsch zijn rustige zinnen uit. Alleen de alineaire onderbreking voor de vertaling hinderde, waarom ook in volgende „Lectures” de onderbreking achterwege gelaten werd en de overzetting ge-

schiedde, wanneer de spreker heelemaal klaar was. Hij wees in zijn eerste lezing op den God in ons. Ik wenschte (als Vlaming), dat Prof. Dr. H. Wirth daar geweest ware. Zijn oordeel over het feit, dat Oosterlingen zóó openhartig en eerlijk den nadruk op den inwendigen God leggen, ware zeer van belang. Want men moge, evenals hij den zinnenrijkdom in den godsdienst der Joden en andere Oostersche volken onderkennen en de principieele naaktheid van het Zelf bij de oude Noren zien — toch is daar..... in het Oosten — de Bhagawad Gita, die ons over 't naakte Zelf niet zwijgt. De „Wiener Sonn- und Montags-Zeitung” besloot zijn verslag over „Meister Jinarajadasa's Eröffnungsrede” met de sympathieke woorden: „Die Theosophen gaben ihren Beifall jedenfalls auf sehr feine, sehr kultivierte Weise kund; sie klatschten nicht, sondern hoben die Hand, mit der Fläche nach aussen — Stimmungsvolles Orgelspiel gab dem Abend den üblichen musikalischen Rahmen”.

(Wordt vervolgd.)

BOEKBESPREKINGEN — BOEKAANKONDIGINGEN

J. Eigenhuis. „De horizon blinkt”
Nederlandsche Bibliotheek. Mij. voor
Goede en Goedkoope Lectuur. 1922.

Toevallig kreeg ik dit jongste werk van Eigenhuis in handen, en nu, na lezing, voel ik mij gedrongen het hier aan te kondigen, omdat ik geen ander werk op romangebied ken dat zoo zeer den geest van dit tijdschrift ademt. Het is in romanvorm juist wat „De Tempel” beoogt in tijdschriftvorm: een waardeering van de verschillende vrijreligieuze en andere geestelijke stroomingen en het zoeken naar een synthese van deze.

De hoofdfiguur van den roman — die prettig van stijl en belangwekkend van inhoud is — is „de jonge dominee”, nu beroepen in Den Haag en daar de gevierde prediker geworden. Echter heeft hij bij — misschien door — zijn „vrijzinnigheid” een tegenzin tegen alles wat occultisme is; niet alleen tegen de dweperige, onbekookte en fanatieke uitwassen daarvan, maar ook tegen het ernstige onderzoek; voor de ware religie, dat is de gemeenschap van onze ziel met God, ziet hij in het bestudeeren van die verborgen psychische

krachten geen heil. Tot droeve levenservaringen hem wijzer maken.

Allerlei belangwekkende problemen van dezen tijd, o.a. de dienstweigering en de verhouding van kerk en godsdienst tot den militieplicht worden gezien, waarbij de verschillende zijden eerlijk belicht worden. Het is dus wel bij uitstek een boek van dezen tijd, dat niet alleen om de interessante vraagstukken, maar ook om de in alle opzichten hoogstaande wijze waarop zij behandeld worden, zeer zeker door de lezers van ons tijdschrift met vrucht en genoeg zal gelezen worden.

F. O.

De Predikant als Dienaar van de Gemeente, de Kerk en het Evangelie, door P. Eldering. Prijs f 0.30. Uitgave van N. V. Uitg. Mij. „Editio”, Hillegom.

Eenvoudige Geschiedenis der Filosofie door K. Vorländer. Prijs geb. f 2.90. Uitgave van H. D. Tjeenk Willink & Zn., Haarlem.